

Srednja šola za gostinstvo in turizem Celje

SLEPI ZA ENAKOPRAVNOST

Avtorice:

Manca ŽNIDARŠIČ, 3. c

Sarah BEVC, 3. c

Nina PUŠNIK, 3. č

Mentorja:

Aleš BROD, prof. zgo., univ. dipl. soc. kulture

Aljaž CESTNIK, dipl. ekonomist

CELJE, 2008

ZAHVALA

Za pomoč in sodelovanje pri raziskovalni nalogi in dokumentarnem filmu se zahvaljujemo: Društvu ŠMOCL Laško, Medobčinskemu društvu slepih in slabovidnih Celje, Jani Firer, Mateju Žnuderlu, Edvardu Vodebu, Tiphaine Mancaux, Thomasu Aymardu, Emilien Denisu, Valentini Kobal, Neji Mlakar, Jani Krivec in Merimi Ilijazović.

KAZALO

Zahvala	2
POVZETEK	4
UVOD	5
HIPOTEZE	7
RAZISKOVALNE METODE	9
PRVO POGlavJE	10
SLEPOTA	10
OLAJŠEVANJE VSAKDANA	11
NAMEN DRUŠTEV	11
BRAILLOVA PISAVA	12
PSI IN KONJI VODNIKI	13
BELA PALICA IN OSTALI PRIPOMOČKI.....	14
MOŽNOSTI IZOBRAŽEVANJA IN ZAPOSLOTITVE ZA SLEPE IN SLABOVIDNE.....	17
Mednarodni dan bele palice	17
DRUGO POGlavJE	19
TRI ŽIVLJENJSKE ZGODBE	19
TRETJE POGlavJE	23
JAVNE POVRŠINE.....	23
KAJ O JAVNIH POVRŠINAH MENIJO CELJANI.....	28
JANA V KRIŽIŠČU BREZ SEMAFORJA Z DAJALCEM ZVOČNEGA SIGNALA	35
Kako spremenljivke (spol, starost in stopnja izobrazbe) vplivajo na to, ali bo mimoidoči pomagal slepi osebi.....	37
Eksperiment.....	42
ČETRTO POGlavJE.....	44
Črna skrinjica	44
ZAKLJUČEK.....	46
LITERATURA	48

POVZETEK

Vsi smo že slišali za slogan VSI DRUGAČNI, VSI ENAKOPRAVNI. V okviru leta 2007 (Evropskega leta enakih možnosti za vse) smo preverjale, ali imajo slepi in slabovidni enake možnosti za kakovostno življenje kot ostali ljudje. Napisale smo raziskovalno nalogo, poleg tega pa smo v sodelovanju z Društvom ŠMOCL in štirimi sošolkami posnele dokumentarni film.

Osrednje vprašanje, s katerim smo se ukvarjale, je bilo, ali so javne površine v Celju prilagojene slepim in slabovidnim. Zanimalo nas je, kako so urejeni pločniki in križišča. Ali so semaforji slepim in slabovidnim prilagojeni? Naša najpomembnejša ugotovitev je, da slepi in slabovidni v življenju nimajo enakih možnosti kot *polnočuteči* ljudje. Že hoja po neurejenih javnih površinah je za njih neprijetna in nevarna.

Dokumentarni film Slepim za enakopravnost bomo marca predvajali v kinu Metropol v Celju. Upamo, da bosta naloga in film pripomogla k boljšemu razumevanju in večji strpnosti, ki ju, kot smo ugotovili, primanjkuje predvsem mladim.

UVOD

O enakopravnosti je bilo že veliko zapisanega in povedanega. Leto 2007 je bilo razglašeno za Evropsko leto enakih možnosti za vse. Vsak namreč želi doseči enakopravnost, si jo zagotoviti, jo živeti.

15. oktobra smo se zbrale tri dijakinje. Združila nas je želja, da bi s svojim delom obogatile prizadevanja v boju za enake možnosti. 15. oktober je tudi mednarodni dan bele palice. Vprašale smo se, ali imajo slepi in slabovidni enake možnosti za življenje. Privlačna tema, me pa polne zamisli, energije, porajalo se nam je ogromno vprašanj. Sprva nismo našle primerne naslova. Ob poglobljanju v raziskovanje smo ugotovile, kako si ljudje zatiskamo oči pred neenakostjo, zato smo se odločile, da bomo nalogo naslovile: Slepí za enakopravnost. Takoj na začetku se je pojavil problem. Kako poimenovati ljudi, ki niso slepi? Na spletni strani Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Murska Sobota (<http://www.mdss-ms-drustvo.si/>) smo zasledile besedno zvezo 'polnočuteči ljudje'. Sprejele smo jo. Prav tako nismo znale pravilno poimenovati semaforjev opremljenih z napravo, ki oddaja zvočni signal. V nalogi uporabljamo tehnični izraz 'semafor z dajalcem zvočnega signala', za katerega smo izvedele na Mestni Občini Celje (v nadaljevanju MOC).

Sprva nas je zanimala slepota na splošno in z njo povezane (ne)enake možnosti. Začele smo s prebiranjem literature in široko temo počasi krčile. Osredotočile smo se na neurejene javne površine (v Celju) in na težave, ki jih le-te povzročajo slepim in slabovidnim. Nikjer nismo zasledile kar koli zapisanega o tej temi. Sklepale smo, da je torej slabo raziskana. To nam je predstavljalo izziv. Ko smo ugotovile, da javne površine niso urejene, smo izpeljale našo glavno hipotezo, da slepi in slabovidni nimajo enakih možnosti pri uporabi javnih površin. Probleme slepih in slabovidnih smo dodatno osvetlile z intervjuji, anketami in eksperimentoma.

Pri iskanju odgovorov so nam pomagali: študentka Jana Firer, predsednik Medobčinskega Društva slepih in slabovidnih Celje Edvard Vodeb in Matej Žnuderl, psiholog. V intervjujih so nam razkrili svoje življenjske zgodbe.

Naš naslednji korak je bil pogovor z Medobčinskim Društvom slepih in slabovidnih Celje (v nadaljevanju Društvo) in MOC. Sklepale smo, da je med MOC in Društvom vzpostavljena slaba komunikacija, kar pa slepim ni v pomoč.

V raziskovalni nalogi smo želele na problem slepote, posebej na neenake možnosti slepih in slabovidnih pri uporabi javnih površin v Celju, opozoriti tudi širšo javnost. S pomočjo mentorjev in štirih sošolk smo načrtovale snemanje dokumentarnega filma. Pri tem smo se povezale z Društvom ŠMOCL Laško (vodja Aljaž Cestnik). Pridružila sta se nam tudi evropska prostovoljca iz Francije Tiphaine Mancaux in Emilien Denis, ki sta prišla v ŠMOCL zato, da bi pridobila novo znanje na področju videa, ter snemalec Thomas Aymard, ki je pred dvema letoma in pol prišel v Slovenijo kot prostovoljec programa EVS in pri

nas ostal. Slepoto smo se odločile izkusiti na lastni koži. Ena od raziskovalk je bila za en dan orošana vida.

Film smo premierno predstavili na kulturni praznik, 8. februarja v Kulturnem centru Laško. Po premieri smo obiskovalce ovile v temo na zabavi. Poimenovali smo jo Črna skrinjica. Potekala je namreč v popolnoma zatemnjenem prostoru. Z zabavo smo želele doseči, da se ljudje zamislijo in slepoto drugače obravnavajo.

Raziskovalke smo želele čim bolj jasno videti svet slepih. Pri tem nas je vodila misel neznanega avtorja:
» Pravo raziskovanje ni v tem, da odkriješ drug svet, temveč, da začneš gledati z drugimi očmi. «

HIPOTEZE

H1) Slepí nimajo enakih možnosti.

Menimo, da slepi nimajo enakih možnosti kot polnočuteči ljudje pri zaposlovanju, šolanju, uporabi javnih površin.

H2) Slepí so samostojni.

Sklepamo, da njihovo vsakdanje življenje in opravki potekajo precej neovirano (tudi zaradi mnogih pripomočkov). Zase znajo dobro skrbeti.

H3) Slepota vpliva na kakovost življenja slepe osebe.

Menimo, da zaradi slepote marsičesa niso sposobni narediti tako kot polnočuteči ljudje. Za to so v življenju prikrajšani.

H4) Zunanje javne površine v Celju niso prilagojene slepim in tudi njihova (ne)urejenost je slabo raziskana.

Strinjamo se, da je hoja po pločnikih za slepega človeka neprijetna in nevarna. Pomislile smo na številne luknje v njih in na neurejene robnike.

H5) Anketiranci bodo menili, da javne površine v Celju niso urejene.

Iz lastnih izkušenj sklepamo, da anketiranci ne bodo posebej pozorni na težave, ki jih neurejene javne površine povzročajo slepim, a se bodo kljub temu strinjali, da niso urejene in prilagojene za varno hojo slepega človeka.

H6) Semaforjev z dajalcem zvočnega signala v Celju ni dovolj.

Pomislile smo, kolikokrat (in kje) v Celju smo slišale semafor z dajalcem zvočnega signala na prehodu. V Celju je veliko semaforiziranih prehodov za pešce, vendar malo takšnih, ki bi bili opremljeni z dajalcem zvočnega signala.

H7) Za urejenost celjskih javnih površin je odgovorna MOC.

Strinjamo se, da urejenost javnih površin v Celju spada v pristojnost MOC.

Ekspiriment na prehodu za pešce s slabovidno Jano

Z eksperimentom želimo preveriti, koliko ljudi bo pripravljenih pomagati Jani čez prehod za pešce.

H8) Večina ljudi Jani ne bo pomagala.

Menimo, da ji bo le malokdo ponudil pomoč. Na to verjetno vpliva tudi, kako smo ljudje pozorni na dogajanje okoli nas. Marsikdo Jani ne bo ponudil pomoči, ker ne bo vedel, kako naj bi se ji približal.

H9) Ljudje nimajo izkušenj s slepimi in slabovidnimi, zato pomoči ne bodo znali pravilno ponuditi.

Ker se ljudje s slepimi in slabovidnimi ne srečujejo pogosto, se v stiku z njimi ne znajdejo. Kdor bo Jani ponudil pomoč, tega ne bo storil pravilno.

Zabava Črna skrinjica

Organizirale bomo zabavo, ki bo potekala v popolni temi. Zanimalo nas bo, kako se bodo počutili obiskovalci.

H10) Ideja o zabavi v temi bo zanimiva, a prišlo bo le malo ljudi.

Ljudem se bo zabava v temi zdela zelo privlačna, a se bo prestrašil, zato ne bo prišel.

H11) Na začetku zabave ljudje ne bodo sproščeni. Ko se bodo navadili na temo, se bodo sprostili.

Ko se bo zabava pričela, bodo ljudje precej negotovi. Oropani vida se bodo previdno premikali in tipali naokrog. Čez čas se bodo navadili na temo in postalo bo živahneje.

Dan v temi

Ena od raziskovalk bo za en dan "oslepela". Naokoli bo hodila s prevezo okoli oči.

H12) Težko je preživeti dan v temi.

Predvidevamo, da bo imela Manca težave. Na začetku bo zelo izgubljena. Po začetnem šoku se bo proti koncu dneva – že navajena teme – orientirala.

H13) Brez vida je sodelovanje pri pouku zahtevnejše.

Menimo, da bo brez vida veliko težje sledila pouku. Ne bo mogla brati ali gledati na tablo, počutila se bo zmedeno.

H14) Manca se bo doma znašla.

Predvidevamo, da doma z orientacijo ne bo imela težav, ker domače okolje dobro pozna.

RAZISKOVALNE METODE

Že na prvih sestankih smo določile raziskovalne metode. Ker smo ob izdelavi raziskovalne naloge snemale tudi istoimenski dokumentarni film, so se nam intervjuji, eksperimenta in ankete zdeli smiselna izbira.

Intervjuje smo opravile zato, ker vemo o življenju slepih oseb zelo malo, a se želimo temi približati. Intervjuvale smo tri osebe različnih generacij. Za pomoč smo prosile Jano Firer, 25-letno študentko, gospoda Mateja Žnuderla, zaposlenega na Zavodu za socialno delo Celje in gospoda Edvarda Vodeba, ki je sicer že v pokoju, a vseeno deluje kot predsednik Društva slepih in slabovidnih Celje. Intervjuvanci so nas popeljali skozi svoje življenje. Odločile smo se pogovoriti tudi z osebo, zaposleno na MOC, saj smo želele ugotoviti, kateri občinski organi so odgovorni za urejenost javnih površin.

Naredile smo dva eksperimenta. S prvim smo preverjale, kako se ljudje odzovejo, ko »invalidna« oseba potrebuje pomoč. Slabovidna Jana je želela prečkati cesto pri semaforju brez zvočnega dajalca. Dogajanje smo posnele tudi za dokumentarni film. Drugi eksperiment smo naredile zato, da bi razumele življenje slepih. Odločile smo se, da bo ena od raziskovalk ves dan oropana vida. Namen tega eksperimenta: razumeti vsakdanjost, kakšno preživljajo slepi.

Ankete dopolnjujejo dokumentarni film. Odgovore anketirancev smo namreč tudi posnele. Preverile smo javno mnenje o problematiki javnih površin za slepe in slabovidne. Pripravile smo tri ankete. V prvi smo anketirale ljudi, ki so (ali niso) pomagali slabovidni Jani čez prehod za pešce s semaforjem, ki ni bil opremljen z dajalcem zvočnega signala. Z drugo anketo smo ugotavljale, ali se ljudje zavedajo problema uporabe javnih površin za slepe in slabovidne. Zanimalo nas je tudi, koga krivijo za neprimerno stanje na celjskih ulicah. Vprašanja v tretji anketi so bila takšna kot v drugi anketi, le da odgovorov nismo snemale. Želele smo ugotoviti, ali kamera vpliva na odgovore.

PRVO POGLAVJE

SLEPOTA

Na vprašanje, kaj je slepota, bi večina (tudi me) odgovorila, da gre za bolezen ali poškodbo oči. Pa ni tako.

Slepota je nezmožnost videnja oz. izguba vida. Ni bolezen ali poškodba, temveč njuna posledica. Pojavi se lahko tudi zaradi raznih vrojenih napak in možganskih motenj. Premalo ali preveč svetlobe lahko oko poškoduje, zato je nevarno predolgo gledati v sonce. Tudi močan odsev svetlih skal, peska ali snega lahko poškoduje vid. Slepota se lahko stopnjuje ali pa nastopi nenadoma. Slepih, ki jih obdaja popolna tema, je manj kot tistih, ki vidijo in ločijo temne odtenke sivine. Luj Šprohar (1993), slepi pisatelj, pravi, da slepemu človeku ostala čutila ne morejo nadomestiti vida, ampak postanejo bolj občutljiva in se okrepijo. Slepim se tako naslonijo na sluh, ki se izostri in na tip, ki je znatno bolj občutljiv.

Slepoto na društvih in v knjigah označujejo kot invalidnost. S to označbo se ne strinjamo. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika piše, da je invalid človek, ki zaradi telesne napake, posledic bolezni ali poškodbe nesposoben ali delno sposoben za delo (bos.zrc-sazu.si/sskj). Me pa invalidnost razumemo kot nesamostojnost telesno in duševno poškodovanega (hendikepiranega) človeka, odvisnega od nekoga drugega. Invalidnost na Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije označujejo kot *etiketo za drugačnost* (www.zveza-slepih.si). O sprejemanju drugačnih se je Šprohar (2003:28-29) razpisal » /.../ vsakdanji stiki z ljudmi mi povedo, da invalidnost kot oblika drugačnosti ni več tabu in da ne občutijo več toliko tesnobe, kadar se srečajo z njimi, in da jih imajo za normalne ljudi, na svoj način kajpada.«

Med pogovori in intervjuji smo spoznale, da znajo slepi dobro skrbeti zase in so precej neodvisni. Prilagajajo se splošnim normam, merilom in pravilom, ki veljajo za vse. Vsaj naši sogovorniki se dobro znajdejo, tako doma kot v trgovinah, pri tem pa so jim v pomoč različni pripomočki. Večje težave imajo z neurejenimi javnimi površinami. Kar je za nas lahkoten sprehod po mestu, je za njih prava muka. Prečkanje ceste jim olajšujejo semaforji z dajalcem zvočnega signala, ki jih, vsaj v Celju, primanjkuje. Da bi bilo življenje slepih bolj kakovostno, se po svoje trudijo tudi razna društva in organizacije. Zato smo vzpostavile stik z Invalidsko organizacijo Celje, kjer so prostori Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Celje.

Ugotovile smo, da je delovanje teh organizacij pomanjkljivo, pa vendar je slepim z njimi boljše kot brez njih—že zaradi druženja in raznih aktivnosti.

V preteklosti slepi niso imeli toliko sreče. Do 19. stoletja so bili bolj ali manj prepuščeni sami sebi. Zdaj pa poleg omenjenih društev in organizacij obstajajo tudi posebne izobraževalne ustanove, v katerih se slepi in slabovidni lahko usposobijo za opravljanje različnih poklicev (Veliki splošni leksikon, 2006:4029).

Kaj pa prosti čas? Kako ga preživljajo naši slepi vrstniki? Predvidevale smo, da v današnjem času, ko prevladuje predvsem vizualni medij, zelo prikrajšani. Na srečo ni tako.

V športu in umetnosti nemalokrat presežejo polnočuteče. Aksinja Kermauner, tiflopedagoginja, ki na Zavodu za slepo in slabovidno mladino poučuje slovenščino in likovni pouk, je v svojem članku Ustvarjalnost med slepimi in slabovidnimi zapisala, da so tovrstni uspehi, še posebej na področju umetnosti, za slepe otroke in mladostnike zelo pomembni, saj jim dvigujejo samozavest. Ta je pri njih velikokrat nižja in prav z ustvarjalnostjo se človek izraža in samopotrjuje. Ravno pomanjkanje vida je zaslužno za njihove dosežke-ostali čuti, ki so bolj občutljivi slepim omogočajo, da postanejo dobri pevci, kitaristi, pianisti ... (www.transportplan.net).

Slepi niso tako drugačni od nas. Živijo sicer v svetu, ki ga ne razumemo, pa vendar živimo hkrati tudi v istem svetu. Kaj napraviti ob srečanju s slepim človekom? Ko se je to zgodilo tudi nam, sta strah in šok kmalu izginila.

OLAJŠEVANJE VSAKDANA

NAMEN DRUŠTEV

G. Edvard Vodeb je predsednik Medobčinskega društva za slepe in slabovidne. Zanimalo nas je, kakšen je namen Društva in kako pomagajo slepim. Iz pogovora z g. Žnuderlom in g. Vodebom in na osnovi naših obiskov na Društvu sklepamo, da se trudijo izboljšati kakovost slepih in slabovidnih in jim pomagati odpraviti probleme, s katerimi se srečujejo pri vsakodnevnih opravilih. Naša hipoteza (H4) je bila potrjena. (Matej Žnuderl in Edvard Vodeb, ustna vira)

Društva pa so dolžna tudi uveljavljati pravice slepih, o njih ozaveščati javnost, spremljati odnos javnosti do invalidov in spodbujati neodvisnost življenja slepih in slabovidnih. Tako piše na spletni strani Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Murska Sobota (www.mdss-ms-drustvo.si). Pri izpolnjevanju teh nalog se nam zdi Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Celje premalo dejavno. Povprašale smo po programu, letaku, zloženki ali knjižici, ki bi ljudem približala življenje slepih, jih seznanila s koristnimi nasveti, kako pomagati in ravnati v stiku s slepo osebo. Dali so nam knjižico z naslovom Ne tako, ampak tako. V njej so napotki, kako ravnati s slepimi. Dostopna je tudi na domači internetni strani Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije: www.zveza-slepih.si.

Poleg različnih športnih aktivnosti in prirejanja tekmovanj društva organizirajo tudi tečaje učenja Braillove pisave. V njih so zaposleni tiflopedagogi, socialni delavci, psihologi, člani in drugi, usposobljeni za poučevanje Braillove pisave in za učenje na Braillovi računalniški čitalnici.

SLIKA 1: KJIGA V BRAILLOVI PISAVI

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

BRAILLOVA PISAVA

Opismenjevanje slepih je pomembno, kajti branje je oblika sprejemanja informacij. Braillovo pisavo oziroma brajljico uporablja večina slepih po svetu.

V 19. stoletju je živel deček po imenu Louis Braille. Po nesreči s šilom, zaradi katerega je oslepel, so ga poslali v eno izmed prvih šol za slepe v Parizu. Tja je nekega dne prišel vojak Charles Barbier. Prinesel je 'nočno pisanje'. To je bil sistem komunikacije, ki ga je sam izumil. Namenjen je bil vojakom, da so z njim neovirano posredovali navodila ponoči, ne da bi izdali svoj položaj. Sistem je sestavljalo dvanajst dvignjenih pik, ki so v različnih kombinacijah predstavljale različne zvoke. Vojska ga je zavrnila, ker je bil preveč zapleten. Petnajstletnemu Luisu pa se je zdel zanimiv in koristen. Naslednjih nekaj mesecev je eksperimentiral z različnimi sistemi. Nazadnje je iznašel takšnega, ki je vseboval 6 pik. Učitelji sistema niso podpirali, eden pa je brajljico na šoli celo prepovedal. Prav to je otroke spodbudilo k njeni uporabi. V naslednjih letih je Louis nadaljeval s svojim delom in iznašel različne kode za matematiko in glasbo. Prvo knjigo v Braillovi pisavi so izdali leta 1827. Sestavljena je bila iz Braillovega točkopisa–reliefnih pik.

SLIKA 2: LUIS BRAILLE

Vir: <http://pdv.mojforum.si/>

Za vsako črko naše abecede obstaja določeno zaporedje pik. Braillove pisave pa se ni lahko naučiti. Kako uspešen je posameznik pri tem, je odvisno od njegove zrelosti in intelektualne razvitosti. Slepim otrokom jo zato predstavijo tiflopedagogi, saj imajo splošno učiteljevo znanje, kakršnega potrebujejo za usposabljanje slepih.

Otroci se najprej naučijo poimenovati razne predmete, jih prepoznavati in šele nato spoznavajo črke po vrstnem redu–kot si sledijo v abecedi. Nato sledi pisanje in branje črk, zlogov in besed. Potem so na vrsti nareki, branje vprašanj in pisno odgovarjanje na njih. Na koncu samostojno zapisujejo povedi (Gerbec, 1999; v Braillova pisava in opismenjevanje slepih, 1999). Obstajata dve vrsti Braillove pisave: klasična in računalniška.

Klasična Braillova pisava

Braillove črke (znaki za ločila in nekaj znakov za simbole) se prikažejo kot vzorci dvignjenih 6-točkovnih celic. Berejo se s konicami prstov. Braillova abeceda, metoda za prikaz Braillovih števil in nekaj Braillovih znakov za ločila se uporablja v vseh jezikih, ki uporabljajo latinico. Braillovi znaki temeljijo na celici, sestavljenih iz 6 pik v dveh stolpcih. V vsakem stolpcu so tri pike. S prazno celico je na voljo 64 različnih kombinacij pik. Višina pike je približno 0,5 mm. Vodoravni in navpični presledek med centri pik v celici meri približno 2,5 mm; razmik med pikami dveh sosednjih celic je širok približno 3,75 mm vodoravno in 5 mm navpično. Standardna velikost strani v Braillovi pisavi je široka 28 cm krat 28 cm in ima 40 do 42 celic v eni vrstici in 25 vrstic na enem listu (www.zveza-slepih.si).

Računalniška Braillova pisava

Računalniško Braillovo pisavo so razvili za uporabo gradiva in delo z računalnikom. To pomeni, da so osnovnemu 6-točkovnemu Braillovemu sistemu (2 stolpca po 3 pike), spodaj dodali še dve in tako dobili 2 stolpca po 4 pike. Uporabi se ga lahko kot zapis kot metodo akordnega (chord) 8-tipkovnega ročnega tipkanja za vnos podatkov. Hkrati se lahko uporabi kot 8-bitna binarna računalniška koda. Pri slednjem so simboli in pravila za računalniško Braillovo kodo definirana v kodi (kodni tabeli) za zapis računalniškega Braillovega zapisa. 8-točkovni Braillov zapis lahko prikaže 255 različnih kombinacij Braillovih pik v eni celici. To omogoča bistveno večje število Braillovih znakov glede na 6-točkovno Braillovo pisavo. Tako za številke in velike črke ni več dodatnega znaka, ampak se kombinira z eno od spodnjih dveh dodatnih pik. Na primer: spodnja leva 7. pika se uporabi za velike črke, medtem ko se desna spodnja 8. pika uporablja za številke. Obstajajo še mnoge druge kombinacije za matematične znake in simbole. Težavo predstavljajo neenotni standardi med različnimi jeziki oz. različno govorečimi kulturami (www.zveza-slepih.si).

Z Braillovo pisavo je torej nepismenost pri slepih premagana. Tudi na drugih področjih slepi premagujejo težave z različnimi pripomočki. Da njihov dan res neovirano teče, so z večino slepih spremljevalci. Na Društvu so nam povedali, da spremljevalci za to, da vodijo slepo osebo, niso plačani. Slep si sami poiščejo spremljevalca. To je nekdo, ki mu zaupajo. Kljub temu pa imajo na Društvu tudi spremljevalko, ki je za vodenje plačana. V Ljubljani pa sklad Slep-slepemu ponuja plačane spremljevalce, ki jih pokličejo društva za pomoč slepi osebi. Spremljevalci lahko pridejo na štirih nogah oziroma tacah. To so konji in psi vodniki.

PSI IN KONJI VODNIKI

Konjev vodnikov v Sloveniji sploh ni, v tujini pa jih je zelo malo. Na Društvu so nam povedali, da je razlog za to, da niso tako higienski kot psi. Manca, ena od raziskovalk, ki živi na ranču, pa iz svojih izkušenj sklepa, da so najbrž tudi zelo dragi, so pa verjetno zelo učljivi. Pasm, primerni za vodnika, sta: mali šetlandski konj in falabela.

Pasme, ki se najpogosteje uporabljajo za pse vodnike so: labradorci, nemški ovčarji in zlati prinašalci. Tudi pse vodnike je težko dobiti, so namreč zelo dragi. Njihova vzgoja traja dve oziroma tri leta in kdor želi zaprositi zanj, mora izpolnjevati vrsto pogojev. Med drugim mora biti njegova hiša primerno urejena za psa. To so razlogi, da je psov vodnikov v Sloveniji zelo malo. Od leta 2003 jim je pri nas dovoljen vstop v vse javne prostore in javna prevozna sredstva. Psi vodniki

SLIKA 3: PES VODNIK

Vir: www.zveza-slepih.si

so, kot so nam razložili na Društvu, šolani, da slepega opozorijo (zalajajo ali se ustavijo) na ovire na poti. Ko slepa oseba dobi psa vodnika, žival seveda še ne pozna poti, po kateri ga vodi njegov lastnik, a si jo hitro zapomni.

Manca nam je povedala zanimiv primer iz življenja. Njena prijateljica ima slepega moža. Ta je zaprosil za psa vodnika in ga dobil. Toda pes ni prenašal mačk, lovil jih je ob vsaki priložnosti.

BELA PALICA IN OSTALI PRIPOMOČKI

Nam se zdi še najbolj zanesljiva, varna in praktična uporaba belih palic. Le-ta je prepoznavni znak slepih oziroma že kar njihov simbol.

Uvedena je bila po 1. svetovni vojni. Zanj je zaslužen britanski fotograf in glasbenik James Biggs. Oslepel je v nesreči leta 1921. Živel je v prometnem kraju. Da bi vozniki med prečkanjem ceste postali bolj pozorni nanj, je svojo palico pobarval z belo barvo.

Deset let kasneje je v Franciji Guilly d'Herbement začel državno gibanje za uvedbo bele

palice. Združene države Amerike se ponašajo z zgodbo o Georgu A. Bonhamu, članu prostovoljne organizacije Lions Club International. Ta naj bi opazoval slepega človeka pri prečkanju ceste s črno palico. Bila je komaj vidna. Tako so se v klubu Lions odločili, da mu bodo palico prebarvali z belo barvo. Istega leta so prvi posebni predpis o beli palici sprejeli v Illinoisu (ZDA). Slepim pešcem z belo palico nudi zaščito in prednost v prometu. Lions Club International je čez eno leto začel izvajati program za širjenje splošne uporabe bele palice med slepimi.

Države po svetu so postopoma sprejele ustrezne prepise za uporabo bele palice. S temi predpisi je bila označena kot simbol slepote in nedovisnosti slepe osebe.

Leta 1976 se je pojavila bela palica z oranžnimi črtami za slepe, ki so tudi močno naglušni ali gluhi. Slabovidni ljudje v Franciji uporabljajo rumeno palico, v Argentini pa zeleno.

V časih Jamesa Biggsa so bile palice enodelne in lesene, danes pa so večinoma iz umetnih mas ali aluminija in so lahko zložljive. Pravimo jim teleskopske bele palice.

Palica zagotavlja svojim uporabnikom varno hojo. Z njo prepoznavajo razne ovire, predmete, vzpetine.

Bela palica je vir informacij o okolju (www.zveza-slepih.si).

VRSTE PALIC

Ločimo pet vrst belih palic, a o njih na Društvu nismo ničesar izvedele.

Dolga palica

Je tradicionalna. Z njo slepa oseba začuti ovire na poti. Njena dolžina je odvisna od višine njenega uporabnika. Po navadi seže od tal do prsnice, vendar nekateri raje uporabljajo malo daljšo palico. S slednjo se učijo hoje začetniki.

SLIKA 4:BELA PALICA

Vir: www.zveza-slepih.si

Otroška palica

Je krajša kot tradicionalna palica, saj je namenjena otrokom.

Identifikacijska palica

Je lažja in precej krajša od tradicionalne. Ker je lahko zelo majhna in zložljiva, jo lahko prenašamo tudi v žepu. Namenjena je hitremu orientiranju, na primer v javnih prevoznih sredstvih.

Podporna palica

Namenjena je starejšim, ki težko hodijo oziroma komur koli, ki se iz takšnih ali drugačnih razlogov (okvara noge) težko premika. Daje potrebno stabilnost in hkrati služi kot opozorilo (bela barva).

Gorska palica

Z njo gre slepa oseba lahko v hribe. Nanjo se opira, identificira teren in razne ovire, bela barva pa znova deluje kot opozorilo. Konice je možno zamenjati (bunkasta konica, koničasta konica in šilasta konica).

Poznamo tudi ultrazvočno belo palico, ki uporabniku z vibriranjem sporoča oddaljenost od določene ovire. Bliže kot je oseba oviri, hitrejše je vibriranje (www.zveza-slepih.si).

PREDPISA, KI UREJUJETA UPORABO BELE PALICE

Obstajata dva pomembna predpisa, ki se nanašata na uporabo bele palice in bi ju morala poznati vsaka slepa oseba in vsak voznik. Zakon o varnosti cestnega prometa 2005 govori, da „/.../ ko so udeleženci cestnega prometa otroci, starejši ljudje, slepi, invalidi in druge osebe, ki niso v celoti sposobne za samostojno udeležbo v cestnem prometu, so drugi udeleženci dolžni nanje posebno paziti in jim, če je potrebno, tudi pomagati.“ (<http://www.zveza-slepih.si/rikoss/clanki/bpalica.pdf>).

Kolesar, pešec in voznik morajo biti pozorni na slepe z belo palico. Tudi v primeru, da slepa oseba nehote krši predpis. Slepa ali slabovidna oseba je po zakonu dolžna storiti vse, da ne bi ogrožala varnosti v cestnem prometu, če gre sama na cesto. Znati mora uporabljati belo palico ali pa mora na cesto s spremljevalcem. Poznati in upoštevati mora tudi cestno–prometne predpise.

Če slepa oseba teh dveh predpisov ne pozna, sama ne sme na cesto. Z njo mora spremljevalec ali pes vodnik. V vsakem primeru pa mora poznati in upoštevati cestno prometne predpise. Slepi ali slabovidni osebi v Sloveniji pripada pravica do bele palice enkrat na leto, ultrazvočnapalica pa na vsaka tri leta.

Toda avtomobili zlomijo toliko palic, da tolikšno število palic na zadošča (www.zveza-slepih.si).

V sodobnem svetu slepi uporabljajo palico v kombinaciji z modernimi informacijsko komunikacijskimi tehnologijami. Global Positioning System (ali na kratko GPS) s satelitsko navigacijo in mobilno telefonijo vodi uporabnika do nekega določenega mesta po načrtani poti. GPS in bela palica omogočata slepim večjo samostojnost.

Tovrstni sistemi v zahodni Evropi že delujejo, pri nas pa se šele uveljavljajo. Povsod po svetu uporabljajo še veliko drugih koristnih naprav. V nadaljevanju jih bomo naštele.

SLIKA
5:ULTRAZVOČNA
PALICA

Vir: www.zveza-slepih.si

- Braillova naprava (beležnica, urejevalnik besedil, predvajalnik MP3 datotek, spletni brskalnik).
- Braillove tablice (okvirji), sestavljeni iz Braillovih celic. S pomočjo pisalke, posebnega šila, ki napiše oziroma izboči piko na papirju, se v zrcalnem načinu pišejo Braillove črke. Tablice so iz aluminija ali plastike (*priloga 1 in 2*).
- Braillov pisalni stroj je lahko namizni ali prenosni. Na trak piše s stenografsko Braillovo pisavo (*priloga 3 in 4*).
- Pripomoček za označevanje je naprava, ki pomaga uporabniku pri označevanju raznih predmetov. Na samolepilni trak v Braillovi pisavi izpiše besedo (*priloga 5*).
- Lumi test ugotavlja, če je sončno ali oblačno. Sporoča namreč intenzivnost svetlobe (*priloga 6*).
- Colorino - z računalniškim glasom sporoča barve predmetov. Na razpolago tudi v slovenščini (*priloga 7*).
- Govoreči merilec krvnega sladkorja (*priloga 8*).
- Taktilno ravnilo z Braillovimi oznakami (*priloga 9*).
- Kotometer z Braillovimi oznakami in pomožnim ravnilom (*priloga 10*).
- Braillov šiviljski meter (*priloga 11*).
- Govoreči termometer za kuhanje (*priloga 12*).
- Govoreči termometer za osebno telesno temperaturo (*priloga 13*).
- Govoreča merilna posoda sporoča, koliko tekočine je v njej (*priloga 14*).
- Govoreča kuhinjska tehtnica pove težo, tudi v slovenskem jeziku (*priloga 15*).
- Govoreča osebna tehtnica ima velik zaslon za slabovidne, na razpolago tudi v slovenskem jeziku (*priloga 16*).
- Tactile image črni tisk pretvori v taktilnega. Rišemo ali pišemo na poseben papir. Črte na njem se s pomočjo naprave izbočijo (*priloga 17*).
- Braillov tiskalnik izrisuje grafične reliefne slike z večjo resolucijo Braillove pisave (*priloga 18*).
- Pripomoček za igro. Z njim se slepi otroci naučijo prepoznavati številke (*priloga 19*).
- Komplet za učenje matematike–predvsem za prve razrede osnovne šole. Like, kot so krogi, trikotniki, kvadri predstavi slepim otrokom in jim hkrati razjasni pojme: večje, manjše, množica števil ... (*priloga 20*).
- Posebno šestilo, s katerim lahko rišemo na pozitivno risalno folijo (*priloga 21*).
- Računalniški program za učenje matematike. V angleškem jeziku razloži osnovne računske operacije in jih pomaga rešiti. Za zapis matematičnih znakov v Sloveniji se uporablja program Latex (*priloga 22*).
- Govorna naprava, ki pomaga pri učenju glasbe (teorije in prakse). Priključimo jo na klaviature Yamaha E303 sintesajzer (*priloga 23*).

- Pripomočki za prepoznavo denarja so preprosti merilci denarja, posebne denarnice in drobižnice. Omogočajo hitro iskanje in razvrščanje kovancev. Obstajajo tudi elektronski čitalci denarja, na žalost samo za določene valute in jezike (*priloga 24*).
- Plastični čitalec denarja (*priloga 25*).
- RIKOSS je brezplačen elektronski 3-mesečnik. Slepe obvešča o novi informacijski opremi, njihovih možnostih za izobraževanje in zaposlitev, celo o osebnih ali delovnih izkušnjah drugih slepih in slabovidnih. Izdaja ga Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, izhaja štirikrat na leto, tako v elektronski kot v zvočni obliki.

MOŽNOSTI IZOBRAŽEVANJA IN ZAPOSLOTITVE ZA SLEPE IN SLABOVIDNE

Ob vseh pridobljenih podatkih nas je začelo zanimati, katere službe lahko slepi opravljajo, kje se izobražujejo. Obrnile smo se na Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije. Dejali so, da se s tem ne ukvarjajo. Poklicale smo še Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana, ki deli svoje prostore s srednjo in osnovno šolo za slepe otroke. Razložili so nam le, da se slepi lahko izobrazijo za skoraj vse poklice. Samo vozniki ne morejo postati.

Čeprav so odgovorili na vprašanje, katere službe lahko slepi opravljajo, smo kljub temu poklicale na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Odgovorili so, da imajo za zaposlitev vsi invalidi enake možnosti. Svetovali so nam, naj pokličemo na Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije, ker sami nimajo pregleda poklicev, ki jih lahko slepi in slabovidni opravljajo.

MEDNARODNI DAN BELE PALICE

Že leta 1964 je Lyndon B. Johnson, takratni ameriški predsednik, 15. oktober razglasil za mednarodni dan varnosti z belo palico. Šest let kasneje je mednarodna zveza slepih ta dan razglasila za mednarodni dan bele palice (www.zveza-slepih.si).

V Ameriki se torej dan bele palice imenuje dan varnosti z belo palico. Je neuradni praznik, ki ga redno praznujejo. Spominjajo se na dosežke slepih in poudarijo simbol slepote, orodje njihove neodvisnosti – belo palico.

Kakor koli imenujemo dan, posvečen beli palici, le malo ljudi ve, kaj se praznuje 15. oktobra (www.wikipedia.org). Ta dan slepi skušajo javno opozoriti na težave, s katerimi se spopadajo. Prizadevajo si, da bi živeli čim bolj samostojno, neodvisno življenje (www.rtv slo.si). V tujini, natančneje v Ameriki, poznajo še teden bele palice. Ta se odvija tretji teden v maju in ga je razglasila Nacionalna Zveza slepih in slabovidnih (vodilna organizacija za slepe v Ameriki). Tudi Kanada ima teden bele palice, in sicer že od leta 1946, praznuje pa se prvi teden v februarju. Vsako leto izberejo temo, ki jo

predstavijo širši javnosti in jih opozorijo na prepreke, s katerimi se slepi srečujejo. Teden bele palice je v Kanadi postal nacionalno omrežje posebnih prireditev za slepe in tudi demonstracij (www.lionsclubs.org).

Na Društvu smo se pozanimale, ali se 15. oktobra v Celju odvija kakšna prireditev, ki bi širši javnosti približala življenje slepih in slabovidnih. Odgovorili so, da ne. Ni publicitete, letakov, oglasov, prispevkov. Na internetu pa smo zasledile, da vsako leto na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (www.mddsz.gov.si) zapišejo kratko izjavo ob dnevu bele palice.

DRUGO POGLAVJE

TRI ŽIVLJENJSKE ZGODBE

Da bi razumele, kako slepi in slabovidni preživljajo svoje dneve, hkrati pa preverile hipotezo, da slepota vpliva na kakovost življenja slepe osebe, smo poiskale tri sogovornike. Spregovorili so iz lastnih izkušenj. Postavile smo jim sledeča vprašanja:

1. Kako dolgo ste že slepi?
2. Kako slepota vpliva na vaše življenje?
3. Kakšno je bilo vaše otroštvo?
4. Kakšno delo opravljate?
5. Ali vas slepota ovira oziroma omejuje pri delu?
6. Ali pri delu uporabljate kakšne pripomočke?
7. Kako preživljate prosti čas?
8. S katerimi hobiji se ukvarjate?
9. Kako organizirate vsakodnevna opravila?
10. Kako ravnate z denarjem?
11. S kakšnimi težavami se soočate, ko se podate na ulice?
12. Menite, da so javne površine v Celju urejene?
13. Kdo bi po vašem mnenju moral poskrbeti za njih?
14. Ali ste povezani z društvi ali organizacijami za slepe?

Naš prvi sogovornik je bil g. Edvard Vodeb, predsednik Medobčinskega Društva slepih in slabovidnih Celje. S kamero smo se odpravile k njemu domov. Ko smo pokazale navdušenje nad njegovo leseno hišico oziroma brunarico, nam je razložil, da jo je zgradil sam. Presenetila nas je njegova delavnost in neizmerna volja do življenja. Zaradi slepote vlaga veliko truda v vse, kar počne.

Oslepel je v najbolj občutljivih letih, pri petnajstih. Na račun svoje slepote je doživel veliko zbadljivk, to je bilo zanj zelo težavno obdobje. Zamenjati je moral tudi svoje prijatelje, saj se je pri starih prijateljih počutil odveč. Zdaj je zelo samostojen, pri vsakodnevni opravi mu pomaga žena Jelka. V Društvu se s prijatelji med drugim ukvarja s kegljanjem, igranjem šaha in taroka (šahovnica, figure in karte so seveda prilagojene slepim uporabnikom). Najpogosteje pa se odpravlja na dolge sprehode.

Vprašale smo ga, kaj vidi, saj smo si predstavljale, da slepi živijo v popolni temi. Vidijo črnilo. Povedal nam je, da ne zaznava popolne teme, kakršna je v Postojnski jami, ampak temno sivino. Meni, da ljudje podcenjujejo slepe. Slepote ne dojamejo pravilno. Povedal nam je zanimivo izkušnjo: »*Kadar moja žena*

odide od doma po raznih opravkih, ugasne luči. Zaskrbljeni sosedge pa mi v dobri veri hitijo na pomoč in mi jih ponovno prižgejo.« (Edvard Vodeb, ustni vir). Pomaga si z različnimi pripomočki (npr.: Braillov meter, govoreči kalkulator in tehtnica ...). Odkar imamo evro, z denarjem ravna lažje. Za plačevanje v trgovinah s papirnatim denarjem uporablja preprost merilec denarja z Braillovimi oznakami. S kovanci je še lažje, saj ima vsaka vrednost drugače narezljan rob. Slabih izkušenj pri vračilu denarja nima. Meni, da ljudem lahko zaupa.

Med intervjujem nas je kar naprej spodbujal, naj ga vprašamo kar koli nas zanima v zvezi z njim ali s slepoto, saj je želel pregnati vse morebitne napačne predstave.

Zanimalo nas je, kako je občutil prvo ljubezen. Povedal je, da imata pri njem glavno vlogo ton in barva glasu. Ženska je zanj lepotica, če ima lep glas. V glasu se namreč občutijo tudi čustvena stanja sogovornika.

Na koncu nas je še opozoril na težave, ki jih slepim povzročajo novodobna krožišča. Prehodi za pešce v njih potekajo v krogu, zato se mu večkrat zgodi, da se izgubi in se vrti v krogu. (Edvard Vodeb, ustni vir).

Naša druga sogovornica je bila petindvajsetletna študentka Visoke poslovne šole v Ljubljani, Jana Firer. Doma je v okolici Rogaške Slatine. Trenutno stanuje v Celju–v bivalni skupnosti s štirimi sostanovalkami. Stanovanje je last Medobčinskega Društva za slepe in slabovidne Celje.

Opozorila nas je, da zdravniki ne morejo natančno določiti, ali je slepa ali slabovidna, saj je na meji. Ni slabovidna od rojstva, vid se ji je počasi slabšal. V otroštvu je začela nositi očala z vedno večjo dioptrijo. Že od malih nog je doživljala žaljivke na račun svojih očal. Večkrat je prijekala iz šole domov. V četrtem razredu osnovne šole pa so se vrstniki na njeno slabovidnost že privadili. Sprejeli so jo medse, ji začeli pomagati in počutila se je enakopravno.

Podnevi vidi obrise in močne barve, v mraku in ponoči pa skoraj ničesar. Ostalo ji je 2 % vida. Pri študiju si pomaga z elektronskim povečevalom, s katerim poveča tisk. Veliko ji pomeni tudi računalniški program, s katerim lahko bere študijsko literaturo. To ji vzame veliko več časa kot polnočutečim ljudem. Drugih pripomočkov pri študiju ne uporablja. Na obisku smo si pripomočke tudi ogledale. Presenetilo nas je, da je Jana tako predana študiju. Učenje je zanjo zelo težko. Težko se prebije že skozi eno stran učbenika. Poleg tega je njena literatura v angleškem jeziku. Naučila se je tudi Braillove pisave, a je zaenkrat še ne uporablja. V študij res vloži veliko truda.

Ko se odpravi na ulice, v promet, uporablja belo palico. Prav ona nas je opozorila na neurejene pločnike (slabo očiščene pozimi) in na premajhno število semaforjev z dajalcem zvočnega signala. Povedala nam je, da je v Ljubljani za to veliko boljše poskrbljeno. Motijo jo mize in stoli, ki so v poletnih mesecih postavljeni pred gostinskimi lokali.

Jana je sodelovala pri snemanju dokumentarnega filma. Z belo palico v roki je stala na nekem celjskem prehodu za pešce s semaforjem brez dajalca zvočnega signala. Preverjale smo, koliko ljudi bo pomagalo Jani čez cesto. Snemale smo tri ure (rezultati eksperimenta so prikazani tudi v poglavju Anketa–kaj o javnih površinah menijo Celjani). V tem času se je na prehodu zvrstilo 487 ljudi, od tega jih je Jani pomagalo samo 15. Jana, ki se s tem problemom dnevno srečuje, je pričakovala takšen rezultat. Tudi me. Kljub temu da smo pričakovale slab odziv, nas je malo število ljudi, ki so ji pomagali čez cesto, neprijetno presenetilo. Jana je v eksperimentu zaigrala nemoč. V takih situacijah se v resnici opre predvsem na sluh.

Pri nakupovanju se sama ne znajde, zato se odpravi v trgovino s sestro. V velikih trgovinah namreč teže najde prodajalko in je zato bolj sproščena, če ima ob sebi nekoga, ki ji pomaga.

Kot večina mladih deklet, je tudi Jana zaljubljena in si nekega dne si želi ustvariti družino. (Jana Firer, ustni vir).

Naš zadnji sogovornik je bil petinštiridesetletni psiholog Matej Žnuderl, ki je zaposlen na Zavodu za socialno delo. Za njegovim mirnim obrazom se skriva veliko energije in globine. Gre za toplo osebo z močno voljo, ki se ponša s široko razgledanostjo. Zato je tudi dober in zanimiv sogovornik.

Oslepel je, ko je bil star 12 let. Pravi, da je bila slepota sprva zanj olajšanje. Dve leti je namreč hodil na operacije, ki se jih je zelo bal. Poleg tega mu v šoli (takrat je bil v sedmem razredu osnovne šole) ni bilo treba pisati. Ko je prestopil prag srednje šole, pa si je želel biti bolj samostojen. Motilo ga je, da ni mogel sam v šolo in domov, kot je bil navajen.

Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je doštudiral psihologijo. Vprašali smo ga, če je bila slepota razlog za izbiro njegovega študija, a je to zanimal. Na delovnem mestu do zdaj še ni pomagal slepi osebi, v Kranju pa vodi skupine za samopomoč. Slepim je že velikokrat predaval. Pravi, da bi mu pri njegovem delu vid sicer pomagal, saj bi lahko videl mimiko in telesno govorico človeka, a dovolj razloči iz barve in tona glasu sogovorca. Slepota ga pri opravljanju dela ne ovira, uporablja tudi računalniški program, ki je prilagojen za slepe in slabovidne osebe.

V prostem času hodi v fitness, igra šah in rad keglja. Veliko časa preživi s svojo ženo in sinovoma.

Kot g. Vodeba in Jano tudi njega moti neurejenost javnih površin, predvsem pa je izpostavil spoznanje, da ljudje slepemu ne znajo pravilno pomagati. (Matej Žnuderl, ustni vir).

Vsi trije sogovorniki so nam odprli nova vprašanja o katerih smo začele razmišljati. V otroštvu so zaradi slepote doživeli zbadanje, poniževanje, žaljenje in nesprejemanje. Najhuje je bilo v puberteti. Ta čas je naporen za vsakega polnočutečega mladostnika, kako ga šele doživljajo slepi mladostniki.

Vsi sogovorniki so nas opozorili na neurejene javne površine v Celju. O njih bomo spregovorili v nadaljevanju naloge.

Ugotovile smo, da so naši sogovorniki zelo samostojni, čeprav se je izkazalo, da ugotovitev ne velja za vse. Sogovorniki so nam povedali, da so redki, ki so tako samostojni. Tako smo ovrgli drugo hipotezo, da so slepi samostojni. Po drugi strani se nam je z intervjuji potrdila tretja hipoteza (H3): Slepota vpliva na kakovost življenja slepe osebe.

Eksperiment z Jano je pokazal, da ljudje ne znamo pravilno pomagati, ko se znajdemo v situaciji s slepo osebo, ki potrebuje pomoč. Gospod Žnuderl je komentiral: » Če nekdo potrebuje pomoč (ne glede na slepoto) obstaja univerzalna formula in ta je, da se pristopi k njemu in se ga vpraša: Ali lahko kako pomagam? « Raziskovalke se strinjamo, da je to načelo ustrezno v številnih primerih. (Matej Žnuderl, ustni vir).

TRETJE POGLAVJE

JAVNE POVRŠINE

Naši sogovorniki so nas opozorili na težave, s katerimi se soočajo, ko uporabljajo javne površine. V nadaljevanju jih bomo natančneje predstavili.

Semaforji brez dajalca zvočnega signala

Brez njih slepa oseba ne more prečkati ceste.

Neurejeni pločniki

To pomeni, da so polni izboklin in lukenj, ki jih je z belo palico težko zaznati. Zato se lahko hitro zgodi, da padejo in se poškodujejo.

Neočiščeni pločniki (pozimi)

Pločniki so zaradi pluženja cest zasuti s snegom, večkrat zaledeneli. Na to težavo nismo še nikdar pomislile. Seveda, saj se kupom snega zlahka izognemo oziroma preskočimo zaledeneli del pločnika. Za slepo osebo pa je hoja po nepričakovano zožani poti nevarna.

Vrtovi gostinskih lokalov (priloge 28, 30, 31)

Mize, stoli in ograde, s katerimi lastniki gostinskih lokalov ograjujejo vrtove, slepemu človeku predstavljajo hudo oviro. Z belo palico jih zaznavajo (palica se lahko se tudi zatakne v noge miz in stolov). Zaradi teh ovir se je brez spremljevalca težko samostojno gibati.

Betonska korita za rože

Veliko slepih oseb se zaleti vanje, saj so neenakomerno razporejena na tleh.

A panoji (priloga 29)

Reklamno sredstvo naj bi bilo od drugega panoja oddaljeno najmanj 160 cm (Miran Gaberšek, ustni vir), a tega se ne držijo vsi. Tudi vanje se lahko zataknejo palice.

Krožišča

Slepa oseba se lahko v njihovih številnih, v krogu razporejenih prehodih, hitro zmede in izgubi.

Parkirani avtomobili na pločniku (priloga 27)

Avtomobili, ki so parkirani na pločniku oziroma so parkirani preblizu drug drugega (v Celju npr.: Gosposka ulica), so za slepo osebo nevarni. Ne le slepemu, tudi invalidom z vozičkom ali mamici z otroškim vozičkom z avtomobili zasedeni pločniki predstavljajo oviro.

Neurejeni robniki

Odkrušeni ali poškodovani robniki pločnikov so nevarni zato, ker slepa oseba napačno zazna konec robnika. Hujši padeč se lahko konča tudi s smrtjo.

Nezavarovano delo na cestah ali pločnikih

Delavci včasih območja, na katerih opravljajo delo, ne zavarujejo. To slepemu onemogoča hojo in je lahko vzrok mnogih poškodb (Matej Žnuderl, ustni vir).

Poškodovana rešeta za premog

Palica se zatakne vanje in se v hujših primerih celo zlomi.

Stebrički (priloga 26)

Stebrički, postavljeni na pločnike (ali ob njih) ovirajo slepo osebo, ker se lahko vanje zaleti.

Takih težav pred raziskovanjem nismo opazile. Ko pa so o njih prizadeto spregovorili naši sogovorniki, so se tudi nam zazdele zelo moteče. Polnočuteči se samodejno izognemo oviri, mizi, koritu z rožami ali reklamnim panojem. Večinoma nam je tudi vseeno, ali je prehod za pešce opremljen s semaforjem ali ne. Hipoteza (H4) sloni na tem, da ta problem ni dovolj dobro raziskan. Prav to nas je spodbudilo, da smo se s temo začele intenzivno ukvarjati in ji posvečati največ pozornosti. S kamero smo se odpravile po celjskih ulicah in posnele problematične predele. Ena izmed naših hipotez sloni na dejstvu, da v Celju javne površine niso dobro urejene.

Medtem smo tudi ugotovile, da je v Celju zelo malo semaforjev z dajalcem zvočnega signala. Prvi je pri železniški postaji na ulici XIV. divizije, drugega smo opazile na Kersnikovi ulici, tretjega na Cankarjevi ulici. Za slepe osebe brez spremljevalca je prečkanje cestišča skoraj nemogoče–tudi zaradi nesramnih voznikov.

Odločile smo se raziskati javno mnenje. Izdelale smo anketo. Mimoidoče smo spraševale, koga krivijo za neurejene javne površine v Celju. Rezultat je bil pričakovan. Prikazujemo ga v poglavju Kaj o javnih površinah menijo Celjani. Večina vprašanih je odgovorila, da je zanje odgovorna MOC.

Za odgovore smo se obrnili na MOC, na referat za promet in varstvo okolja. Težko je bilo poiskati odgovorno osebo. Sestavile smo vprašanja, na katera nam je pisno odgovoril g. Miran Gaberšek, vodja

referata za promet in varstvo okolja. Navajamo jih spodaj skupaj z njegovimi odgovori (M.G.) in komentarji (K).

1. *Se vam zdi, da so javne površine v Celju dovolj urejene oz. prilagojene za slepe in slabovidne?*

M.G.: „ Da. ”

K1: MOC torej misli, da so javne površine dobro urejene, a Društvo se ne strinja. Sodelujejo, da bi pomanjkljivosti na tem področju odpravili.

2. *S katerimi prilagoditvami (za slepe in slabovidne) se lahko pohvali Celje?*

M.G.: „ Samo v zadnjih dveh letih, smo za slepe in slabovidne naročili taktilne načrte za ožje mestno jedro. To so karte, takšnega tipa, ki jih lahko berejo slepi. ”

K2: Taktilni načrti niso 'prilagoditve javnih površin', temveč pripomoček, ki naj bi pomagal slepim pri orientaciji po mestu. Povedali so nam, da taktilna karta stane 2 000 000 SIT (8368,5 €). Društvo natančne cene ni vedelo. V prejšnjem letu so natisnili dve karti in ju poslali Društvu. S tiskanjem so nato prenehali, saj se jim je zdelo, da ju slepi niso uporabljali. Načrtovali so novo tiskanje taktilnih kart. Za ta projekt na Društvu ne vedo, čeprav so že lani napisali prošnjo za nove taktilne načrte. Eno so nam vseeno velikodušno podarili.

3. *Ali načrtujete izboljšave na tem področju? Kakšne?*

M.G.: „ Še naprej bomo v sodelovanju z medobčinskim društvom za slepe in slabovidne skrbeli za čim boljše uporabnost površin, ki jih slepi in slabovidni uporabljajo. V mislih imamo odstranitev arhitektonskih ovir, opremljanje semaforjev z zvočnimi dajalci in izdelavo taktilnih načrtov za širše območje Celja. ”

K3: MOC in Društvo zagotavljata, da aktivno sodelujeta. A sodelovanje drugače vrednotita. MOC meni, da za slepe in slabovidne naredi zelo veliko, Društvo temu sicer ne ugovarja, zdi pa se jim, da delo poteka prepočasi. Semaforjev je tako zelo malo, ker zvok moti bližnje stanovalce. Na MOC so nam povedali, da nameravajo posodobiti semaforje tako, da bodo piskali le takrat, ko bo v križišče prišla slepa oseba (ker pa bi semafor verjetno začel oddajati glasove takoj, ko bi se mu približala katera koli oseba, se sistem ne bi spremenil). V Društvu so predlagali drugačno rešitev. Semafor bi spremenili tako, da bi začel oddajati glasove s pritiskom na gumb. A rešitve na MOC niso upoštevali.

4. *Koliko semaforjev je v Celju?*

M.G.: „ 30. ”

K4: Komentar je zapisan ob petem vprašanju.

5. *Koliko jih je opremljenih z zvočnim signalom?*

M.G.: „ 5. “

K5: Podatek, da je v Celju pet semaforjev z dajalcem zvočnega signala, ni pravilen. Enega so odklopili, ker je njegov zvok, kot smo že omenile, motil bližnje stanovalce pri spanju. Za drugega smo ugotovile, da ne dela. Torej so delujoči semaforji samo trije. Zato se naša hipoteza, da semaforjev z dajalcem zvočnega signala v Celju ni dovolj, potrdi (H6).

6. *Ko smo postale pozorne na semaforje v Celju, smo dobile občutek, da jih je premalo opremljenih z dajalci zvočnega signala. Zakaj je tako?*

M.G.: „ Razlog je v tem, da je treba najprej ugotoviti, kje so koridorji ki se uporabljajo in šele nato opremiti semaforje z ustrezno opremo. Vemo namreč, da zvočni signal kjer ni potreben moti in ga je nesmiselno vgrajevati. “

K6: Na Društvu pravijo, da so že pred časom poslali podatke, na katerih koridorjih se slepi najpogosteje gibajo.

7. *Kolikšen strošek predstavlja oprema semaforja z dajalcem zvočnega signala?*

M.G.: „ Cca 800 EUR po križišču. “

K7: Natančne cene g. Gaberšek ni vedel. Vendar tudi 800 € za MOC ne bi smela biti previsoka cena.

8. *Zakaj v Celju pločniki nimajo opozorilnih izboklin, ki bi slepe opozarjale na prehod za pešce?*

M.G.: „ Pločniki so zgrajeni še v časih, ko standardi za takšno vgradnjo še niso veljali. “

K8: Če so že tako stari, zakaj jih ne preuredijo?

9. *V zadnjih letih smo dobili v Celju številna krožišča. Ali se zavedate, da je prečkanje ceste v njih za slepe in slabovidne še posebej težko in zelo nevarno?*

M.G.: „ Zavedamo se prednosti in slabosti krožišč. zato ob načrtovanju preverimo količino peš prometa in se na osnovi teh podatkov odločimo za kašen tip križišča se bomo odločili. Obstaja tudi rešitev krožišče z semaforjem za pešce. “

K9: Semafor z dajalcem zvočnega signala na krožišču ne reši osrednje težave slepih–še vedno se lahko zmedejo zaradi prehodov za pešce, ki potekajo v krogu. Sploh pa je smisel krožnega križišča, da so brez semaforjev zaradi pretočnosti prometa.

10. *Problem so zasnežene in poledenele ulice ter pločniki mestnega jedra. Sneg in led sta za slepe skoraj nepremostljivi oviri.*

M.G.: „ *Zima je letni čas, ki ga je treba sprejeti skupaj s snegom, ki ga prinaša. Mi se trudimo ulice čim bolj očistiti, vsekakor pa morajo tudi pešci prilagoditi obutev zimskim razmeram, kar pogosto ne storijo, zato prihaja do padcev.* ”

K10: Če slepa oseba stopi na zaledenelo površino, ji ne pomaga še tako dobra obutev.

11. *Ali vas slepi in slabovidni oz. njihove organizacije opozarjajo na svoje omejitve pri uporabi javnih površin? Kakšno je vaše sodelovanje?*

M.G.: „ *Z Medobčinskim združenjem slepih in slabovidnih dobro sodelujemo in verjamemo, da bomo v sodelovanju še pripomogli k boljši dostopnosti mesta in javnih ustanov, slepim in slabovidnim.* ”

K11: Tej trditvi ne moremo oporekati. Zagotovo se trudijo za skupne cilje.

12. *Slepi in slabovidni so nas opozorili na 'ovire' na celjskih ulicah, ki jim povzročajo velike težave, npr. stoli in mize, ki jih gostinci v toplejših mesecih postavijo pred svoje lokale (pogosto na ulice ali pločnike). Kako je to zakonsko urejeno in kako je s tem v praksi?*

K12: Na vprašanje nismo dobile odgovora.

Iz odgovorov g. Gaberška je razvidno, da MOC nima posluha za težave slepih in slabovidnih. Težave jim povzroča prehod od besed k dejanjem (g. Gaberšek je podobno odgovarjal v intervjuju, ki smo ga posnele s kamero in uporabile v dokumentarnem filmu). Pred intervjujem nam je povedal, da meni, da v Celju ni veliko slepih oseb. Sam naj bi jih srečal le pet. Na Društvu pa so nam povedali, da je v Celju 426 članov Društva slepih in slabovidnih in okoli 100 nečlanov.

V množici problemov nas je najbolj pritegnilo prečkanje ceste s semaforjem, ki ni opremljen z dajalcem zvočnega signala. V naših mislih se je vse bolj kristalizirala ideja o preprostem preizkusu. Želele smo preveriti, kako se ljudje odzovejo, če slepa oseba potrebuje pomoč. Za pomoč pri našem testu smo zaprosile Jano Firer, slabovidno študentko. Želela je prečkati prehod s semaforjem, brez dajalca zvočnega signala, v rokah pa je držala belo palico. Preizkus smo z ekipo dokumentarnega filma posnele s kamero na Dan invalidov, 3. decembra. Pričakovali smo, da se bodo ljudje slabo odzvali. A so nas še bolj razočarali. V dežju in mrazu smo snemali približno tri ure. Jani je pomagala le peščica. Dogajanje prikazujemo v poglavju Jana v križišču brez semaforja z dajalcem zvočnega signala.

Pri anketiranju mimoidočih smo ugotovile, da pomoči niso ponudili zaradi različnih vzrokov.

Niso videli bele palice ali so se izgovorili, da palica ni bela (Jana ima svojo belo palico za boljšo vidljivost označeno z dvema tankima trakovima rumene barve). Anonimen anketiranec je celo trdil, da

palica ni bela, ampak rumena. Nekateri so priznali, da ne znajo pristopiti. S slepimi imajo tudi slabe izkušnje. Anketiranci, ki so Jani ponudili pomoč, tega niso storili pravilno.

Kako torej slepi osebi pravilno pomagamo čez cesto?

» /.../ zlato pravilo naj bi bilo, da slepega vedno, še preden kaj storite zanj, vprašate, če mu lahko pomagata. Tako pokažete, da spoštujete njegovo osebnost. Vprašajte: "Vam lahko pomagam priti čez cesto?" Če je odgovor pritrdilen, preprosto rečete: „ Prosim, primite se me za roko. " Potem skupaj prečkajte cesto. Slepega, ki ga vodite, pa opozorite, preden stopite s pločnika ali nanj. « (www.zveza-slepih.si).

KAJ O JAVNIH POVRŠINAH MENIJO CELJANI

Zanimalo nas je, kaj o urejenosti javnih površin za slepe in slabovidne menijo Celjani. Sklepale smo, da javne površine v Celju niso dovolj urejene. Tako bodo odgovarjali naši anketiranci. Sestavile smo anketo, s katero smo želele preveriti našo domnevo.

Vprašanja:

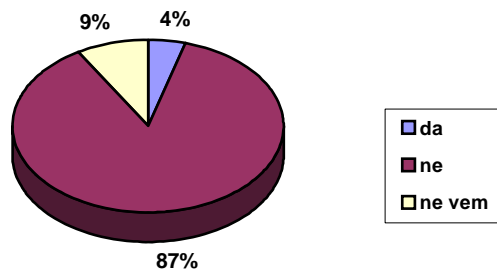
1. Se vam zdi, da so javne površine v Celju primerno urejene za slepe in slabovidne osebe?
2. Se vam zdi, da je v Celju dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala ?
3. Koliko jih je po vašem mnenju v Celju?
4. Kdo je po vašem mnenju odgovoren za urejenost javnih površin v Celju?
5. Ste že kdaj pomagali slepi osebi?
6. Ali bi ji, če bi jo srečali?

S kamero smo se podale na celjske ulice in anketirale 23 mimoidočih. Zavedamo se, da je bilo anketirancev malo, zato analize ne moremo prikazati kot splošno javno mnenje.

Odgovori pa so vendarle potrdili naša pričakovanja in hipoteze, ki smo si jih zastavili pred začetkom pisanja raziskovalne naloge in snemanja dokumentarnega filma.

1. Prvo vprašanje: Se vam zdi, da so javne površine v Celju primerno urejene za slepe in slabovidne osebe? Pri tem vprašanju smo preverjali hipotezo: Anketiranci bodo menili, da javne površine v Celju niso urejene (H5).

se vam zdi, da so javne površine v Celju urejene za slepe in slabovidne

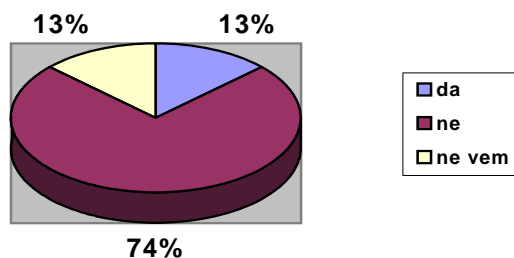

Graf 1: Urejenost javnih površin

Kot je razvidno iz grafa, je večina, to je 20 anketirancev (87 %), menila, da javne površine za slepe in slabovidne osebe niso urejene, 2 anketiranca (9 %) sta odgovorila, da ne veda in samo en anketiranec (4 %), da so urejene. Hipoteza se potrди.

2. Drugo vprašanje: Se vam zdi, da je v Celju dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala? Pričakovale smo, da bodo odgovori anketirancev podobni kot naša hipoteza: Semaforjev z dajalcem zvočnega signala v Celju ni dovolj (H6).

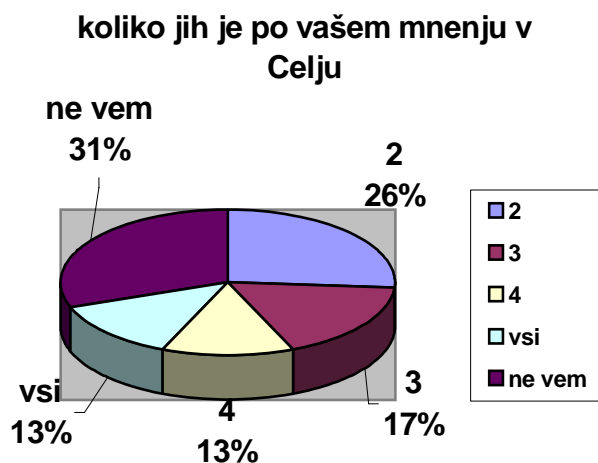
se vam zdi, da je v Celju dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala

Graf 2: Semaforji z dajalcem zvočnega signala

Večina ljudi je menila, da v Celju ni dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala, torej 17 anketirancev (74 %), 3 anketiranci (13 %) so menili, da je v Celju dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala, 3 anketiranci (13 %) pa so odgovorili, da ne vedo.

3. *Tretje vprašanje: Koliko jih je po vašem mnenju v Celju?*

Graf 3: Ugotavljanje št. zvočno opremljenih semaforjev

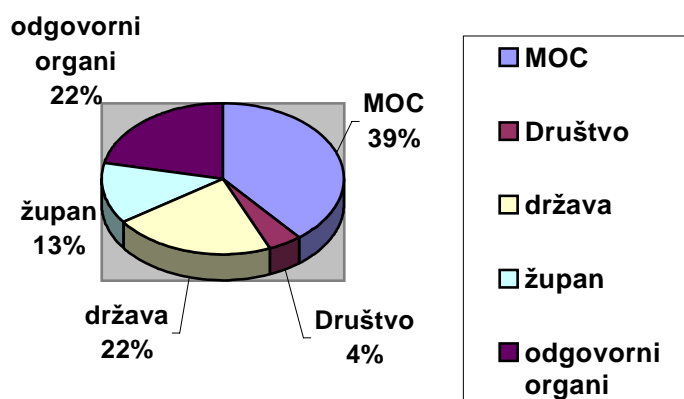
Postavile smo vprašanje odprtega tipa, ker nismo želele usmerjati odgovorov. Zato so bili odgovori zelo različni: 7 anketirancev (31 %) je odgovorilo, da ne vedo, koliko semaforjev z dajalcem zvočnega signala je v Celju, 6 anketirancev (26 %) jih je menilo, da sta v Celju 2 takšna semaforja, 4 anketiranci (17 %), so menili, da so trije, 3 anketiranci (13 %), da imamo 4 semaforje z dajalcem zvočnega signala in 3 anketiranci (13 %), da imajo vsi semaforji takšno napravo.

Ljudje slabo poznajo problematiko ozvočenih semaforjev. To dokazuje zlasti veliko število (7 oziroma 31 %) odgovorov: ne vem.

Kot smo že zapisale, smo na MOC dobile podatek, da je v Celju 5 semaforjev z dajalcem zvočnega signala. Ugotovile pa smo, da od teh delujejo le 3. Lahko torej rečemo, da so pravilno odgovorili 3 anketiranci (13 %). Pravemu odgovoru so se zelo približali tisti, ki so odgovorili, da sta dva (6 anketirancev oziroma 26 %) in da so štirje (3 anketiranci oziroma 13 %). Od 23 anketirancev je bilo takih 12 (57 %).

4. *Četrto vprašanje: Kdo je po vašem mnenju odgovoren za urejenost javnih površin v Celju? Zanimalo nas je, ali so anketiranci razmišljajo enako kot me, ko smo si postavile hipotezo H7: Za urejenost celjskih javnih površin je odgovorna MOC.*

kdo je po vašem mnenju odgovoren za urejenost javnih površin v Celju

Graf 4: Odgovornost za urejenost javnih površin

Tudi tokrat smo se odločile za vprašanje odprtega tipa. Odgovori so se porazdelili, in sicer: 9 anketirancev (39 %) je odgovorilo, da je za boljšo urejenost javnih površin odgovorna MOC, 1 anketiranec (4 %) je menil, da je za boljšo urejenost odgovorno Društvo za slepe in slabovidne osebe, 3 anketiranci (13 %), da je odgovoren župan, 5 anketirancev (22 %) je menilo, da je za to odgovorna država in 5 anketirancev (22 %) je menilo, da so za to krivi drugi odgovorni organi. Večina ljudi (9 oziroma 39 %) je menila, da je za to odgovorna MOC. Sektor za promet je dolžen poskrbeti za urejanje pločnikov, za semaforje z dajalcem zvočnega signala. Ugotovile smo, da oprema semaforja z dajalcem zvočnega signala ni veliko finančno breme.

5. Peto vprašanje: Ste že kdaj pomagali slepi osebi?

Odgovori na vprašanje niso potrebovali grafične obdelave, saj bi bila nepotrebna. Odgovori so bili enaki. Vsi anketiranci (100%) so odgovorili, da še niso pomagali slepim ljudem, saj se z njimi še niso srečali in k njim ne znajo pristopiti.

6. Šesto vprašanje: Ali bi ji, če bi jo srečali?

Tudi odgovorov na to vprašanje nismo grafično prikazale, saj je bilo vprašanje postavljeno tako, da je lahko vsak odgovoril, kot je želel. Vsi, ki smo jih vprašale so odgovorili z da. Morda je na njihove odgovore vplivala tudi prisotnost kamere.

Anketo smo opravile še enkrat, tokrat brez kamere. Podale smo se na celjske ulice, ker nas je zanimalo, če prisotnost kamere vpliva na odgovore anketirancev.

Anketirali smo 30 mimoidočih.

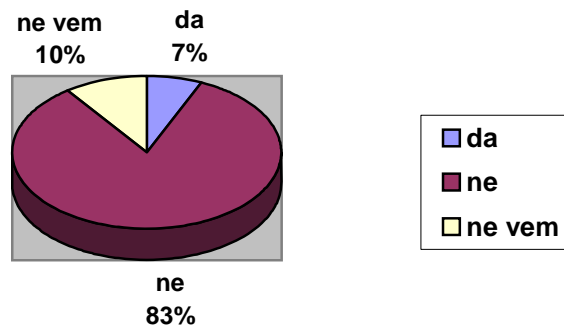
Vprašanja:

1. Se vam zdi, da so javne površine v Celju ustrezno urejene za slepe in slabovidne osebe?
2. Se vam zdi, da je v Celju dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala?

3. Kdo je po vašem mnenju odgovoren za urejenost javnih površin v Celju?
4. Je po vašem mnenju hoja po neurejenih pločnikih za slepo osebo težavna?
5. Kdo je po vašem mnenju odgovoren za to?
6. Bi pomagali slepi osebi?

1. Prvo vprašanje: Se vam zdi, da so javne površine v Celju ustrezno urejene za slepe in slabovidne osebe? Pri tem vprašanju smo preverjale hipotezo: *Anketiranci bodo mnenja, da javne površine niso urejene (H5).*

**se vam zdi, da so javne površine v
Celju ustrezno urejene za slepe in
slabovidne osebe**

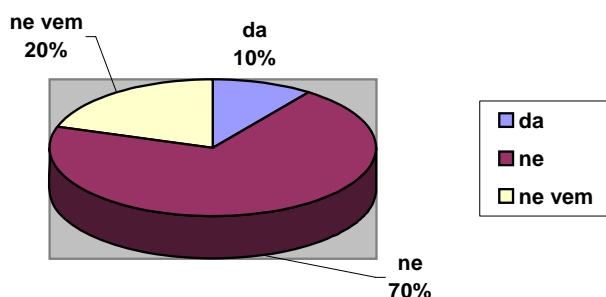
Graf 5: Urejenost javnih površin

Dva anketiranca (7 %) sta menila, da so javne površine prilagojene slepim, 3 anketiranci (10 %) so odgovorili, da ne vedo, kar 25 anketirancev (83 %) je menilo, da javne površine niso dovolj prilagojene. S tem smo hipotezo potrdile. Odgovori so bili podobni tistim, ki smo jih dobile pred kamero (graf št. 1).

2. Drugo vprašanje: Se vam zdi, da je v Celju dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala? Zopet nas je zanimalo, ali se bodo anketiranci strinjali z našo hipotezo: *Semaforjev z zvočnim dajalcem ni dovolj (H6).*

se vam zdi, da je v Celju dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala

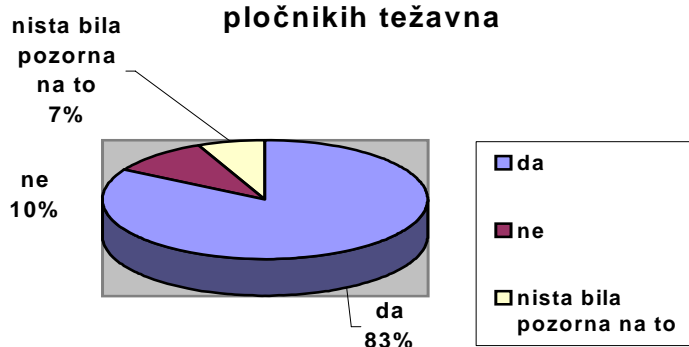

Graf 6: Ugotavljanje št. semaforjev z dajalci zvočnega signala

21 anketirancev (70 %) je menilo, da v Celju ni dovolj semaforjev z dajalcem zvočnega signala, 3 anketiranci (10 %) pravijo, da je dovolj zvočno opremljenih semaforjev in 6 anketirancev (20 %) ni znalo odgovoriti. Tudi v tem primeru kamera ni vplivala na odgovore anketirancev, saj so bili odgovori v obeh primerih podobni.

3. Tretje vprašanje: Je po vašem mnenju hoja po neurejenih pločnikih za slepo osebo težavna? Pri tem vprašanju nas je zanimalo, če bodo anketiranci s svojim mnenjem potrdili hipotezo: *Zunanje javne površine v Celju niso prilagojene slepim in tudi njihova (ne)urejenost je slabo raziskana (H4).*

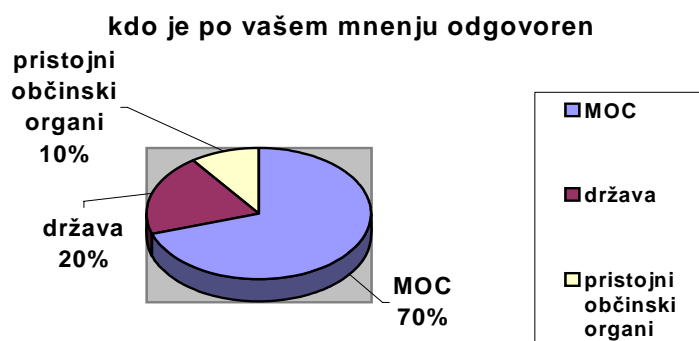
je po vašem mnenju za slepo osebo hoja po neurejenih pločnikih težavna

Graf 7: Težavnost hoje po neurejenih pločnikih

Dva anketiranca (7 %) na to problematiko nista bila pozorna, 3 anketiranci (10 %) so menili, da hoja po pločnikih za slepo osebo ni težavna, 25 anketirancev (83 %) je menilo, da je hoja po pločnikih za slepo osebo lahko težavna. Izkazalo se je, da se anketiranci strinjajo s hipotezo.

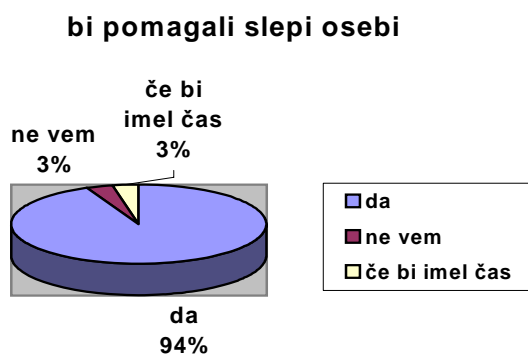
4. Četrto vprašanje: Kdo je po vašem mnenju odgovoren za urejenost javnih površin v Celju? Zanimalo nas je, ali se bodo odgovori anketirancev skladali z našo hipotezo: *Za urejenost celjskih javnih površin je odgovorna MOC (H7).*

Graf 8: Kdo je odgovoren za (ne)urejenost javnih površin?

21 anketirancev (70 %) meni, da je odgovorna MOC, 6 anketirancev (20 %) je meni, da je odgovorna država in 3 anketiranci (10 %) so prepričani, da so za to krivi pristojni občinski organi. Vendar odgovorov niso jasneje opredelili. Odgovori so se skladali z našo hipotezo, saj večina meni, da bi morala MOC prevzeti odgovornost za urejenost javnih površin v Celju. Rezultati so podobni (graf št. 4 in št. 8). V obeh primerih je več kot 70 % anketirancev menilo, da je odgovorna MOC in ostali ustrezni organi. V obeh primerih je približno petina anketirancev zmotno ocenila, da je za javne površine odgovorna država.

5. Peto vprašanje: *Bi pomagali slepi osebi?*

Graf 9: Št. oseb, ki bi pomagali slepi osebi

28 anketirancev (94 %) je odgovorilo, da bi pomagali slepi osebi, 1 anketiranec (3 %), da ne ve in 1 anketiranec (3 %), da je odvisno od časa.

Primerjale smo odgovore, ki smo jih posnele s kamero z odgovori, ki smo jih dobile, ko smo ponovile anketo brez kamere. Ugotovile smo, da so ljudje bolj sproščeni, kadar ni kamere, kar najbrž vpliva tudi na odgovore. Na vprašanje, če bi pomagali slepi osebi, so tako pred kamero vsi (100%) odgovorili z da, medtem ko sta 2 anketiranca (6 %) v anketi, ki smo jo izvedle brez kamere, odgovorila z ne vem oziroma če bi imel čas.

JANA V KRIŽIŠČU BREZ SEMAFORJA Z DAJALCEM ZVOČNEGA SIGNALA

Da bi preverile, kako so ljudje pripravljeni pomagati slepim in slabovidnim, je slabovidna Jana Firer v semaforiziranem križišču brez dajalca zvočnega signala z belo palico v roki, z nekoliko zaigrano nemočjo – običajno se v tovrstnih situacijah zanese na svoj sluh – čakala na pomoč mimoidočih. Dogajanje smo posnele s kamerama. Posnetke smo uporabili v dokumentarnem filmu, koristili pa so nam tudi pri analizi. Ena kamera je bila skrita v bližnjem gostinskem lokalu, z drugo smo spremljale anketirance. Pripravile smo vprašanja. Nekatera smo zastavile tistim, ki so pomagali Jani, druga pa tistim, ki tega niso storili.

Vprašanja za tiste, ki so pomagali.

1. Ali tudi drugače pomagate?
2. Ali se vam zdi, da so križišča v Celju primerno urejena za slepe in slabovidne osebe?

Tistim, ki niso pomagali, pa smo zastavili drugačno vprašanje:

1. Pravkar ste videli slepo osebo. Zakaj ji niste pomagali?
  1. *Preverjali smo, koliko ljudi je pomagalo slabovidni Jani Firer čez cesto.*

Graf 10: Koliko ljudi je pomagalo Jani

Eksperiment je trajal tri ure in v tem času je prehod za pešce uporabilo 487 ljudi. Jani je pomagalo le 15 ljudi (3 %), 472 mimoidočih (97 %) pa ji ni pomagalo. Kljub temu da smo predvidevale, da ji ne bodo pomagali, si nismo predstavljale, da bodo ljudje tako brezbrizni.

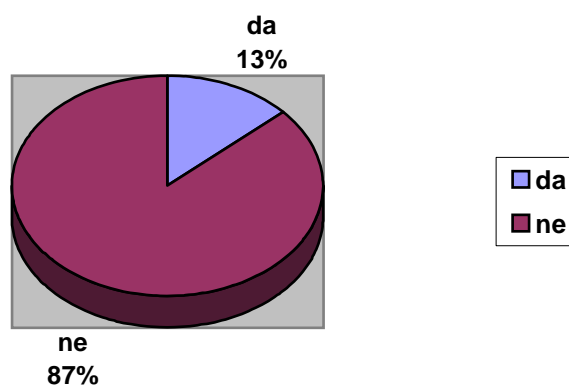
Zanimivo je, da je pomoč najpogosteje ponudila oseba, ki se je znašla na prehodu sama z njo. Kadar je bila gneča, se ji ni nihče približal. Če je torej v skupini več ljudi, se posameznik ne ozira na tistega, ki potrebuje pomoč, saj čaka na drugega. Prikazani podatki so nekoliko zavajajoči. Ko je namreč nekdo Jani ponudil pomoč, ji ostali niso mogli oziroma ni bilo potrebno pomagati. Potrdili smo hipotezi H8 in H9:

Večina ljudi Jani ne bo pomagala.

Ljudje nimajo izkušenj s slepimi in slabovidnimi, zato pomoči ne bodo znali pravilno ponuditi.

Vprašale smo se, koliko ljudi je pravilno pomagalo slabovidni Jani čez cesto. Jani je pomagalo 15 oseb.

ali so pomagali pravilno ali ne

Graf 11: Koliko ljudi je pravilno pomagalo Jani

Kot je prikazano v grafu, sta pravilno pomagala le dva mimoidoča (13%), nepravilno pa jih je pomagalo 13 oziroma 87 %. Ti so jo na primer: vlekli čez cesto za roko, kričali iz avta in za njenim hrbtom, da je luč zelena. Da je lahko nepravilno ponujena pomoč nevarna, dokazuje naslednji primer. Mimoidoči je Jani rekel, da naj gre čez cesto, ko je bila luč že rdeča. Zaradi tega jo je skoraj povozil avto. Ljudje so torej slabo osveščeni o tem, kako pomagati slepemu človeku.

Kot smo že zapisale, smo na Društvu slepih in slabovidnih dobili tudi knjižico *Ne tako, ampak tako*. V njej je prikazano in napisano, kako pomagamo slepemu človeku. »*Vedno ponudite svojo roko. Nikoli ne primite slepega za roko, da bi ga potiskali pred sabo. Težko je na ta način voditi slepega, poleg tega pa bi postal negotov tudi on. Medtem ko hodite z roko v roki, je dobro tudi govoriti: „Zdaj greva na levo ali desno.“ Slabovidni čuti gibanje in avtomatično sledi. Pri vstopanju skozi vrata ali pri ozkih prehodih je*

vodeči vedno spredaj. Slepega drži za roko, ki mu jo je ponudil, rahlo za seboj, tako da hodi delno ali popolnoma za spremljevalcem.» (http://www.zveza-slepih.si/index.php?naslov=ne_tako_vodenje)

2. Drugo vprašanje: *Ali se vam zdi, da so križišča v Celju primerno urejena za slepe in slabovidne osebe?*

Teh odgovorov nismo grafično prikazale, saj so vsi (100 %) odgovorili z DA. Menili so, da križišča niso urejena. Tudi eksperiment smo izvedli v takšnem križišču. Anketiranci so to opazili.

Spodnji graf prikazuje odgovore anketirancev, ki Jani niso pomagali. Postavile smo vprašanje odprtega tipa, saj smo želele slišati resnico. Graf št. 12 prikazuje le podatke in odgovore, ki so nam jih povedali anketiranci, pripravljeni odgovarjati. Takih je bilo 16. Spraševale pa smo tudi tiste, za katere smo verjele, da so Jano opazili, vendar ji niso ponudili pomoči. Skušale smo „ujeti“ tudi ostale, saj jih je bilo veliko več. A nam ni uspelo. Verjetno zaradi kamere.

1. Prvo vprašanje: *Zakaj niste pomagali slabovidni osebi, ki ste jo pravkar videli?*

Graf 12: Zakaj mimoidoči niso pomagali Jani

Deset anketirancev (63 %) je odgovorilo, da je niso videli, 4 anketiranci (25 %) so odgovorili z ne vem, 1 anketiranec (6 %) je odgovoril, da je opazil kamero in 1 anketiranec (6 %) ni opazil, da je Jana slabovidna.

KAKO SPREMENLJIVKE (SPOL, STAROST IN STOPNJA IZOBRAZBE) VPLIVAJO NA TO, ALI BO MIMOIDOČI POMAGAL SLEPI OSEBI

Zanimalo nas je, kako sta na odziv ljudi vplivala spol in starost. Ugotovitve smo grafično prikazale. Starost smo ugotavljale na osnovi posnetkov, zato so prikazane številke in odstotki le okvirni. Takšen pristop ni najboljši, vendar smo se vseeno odločile zanj, ker nas je zanimal značaj oseb, ki so Jani ponudile pomoč pri prečkanju ceste.

Grafi št. 13–19 prikazujejo strukturo mimoidočih glede na spol in starost. Statistično je tudi prikazano, kako spremenljivki vplivata na odziv ljudi.

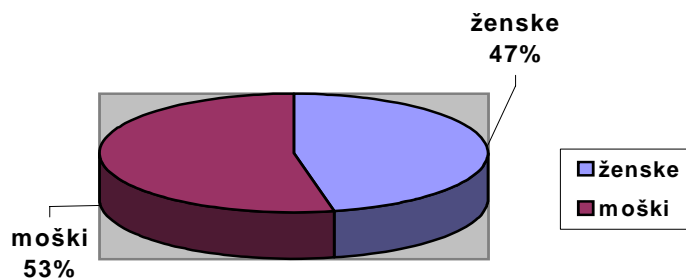
Prikazale smo tudi, koliko žensk in koliko moških je pomagalo Jani čez prehod (od skupaj 15) .

Od 487 mimoidočih je bilo 278 (57 %) žensk in 209 (43 %) moških.

Zaradi nizkih števil natančne analize ne moremo izdelati. Kljub temu pa je bilo dovolj podatkov, da so nastali grafi št. 13, 17 in 18.

1. V grafu št. 13 upoštevamo samo 15 oseb, ki so Jani pomagale.

koliko žensk in koliko moških je Jani pomagalo

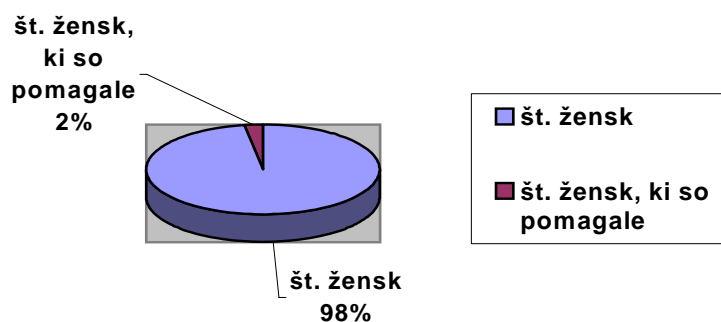
Graf 13: Struktura po spolu

Od 15 ljudi je pomagalo 8 moških (53 %) in 7 žensk (47 %).

Iz grafa je razvidno, da je pomagalo približno enako število moških in žensk. V naslednjih grafih bomo pokazale, da je ta ugotovitev nekoliko enostranska.

2. Graf št. 14 prikazuje, koliko žensk je Jani ponudilo pomoč.

koliko žensk je pomagalo slabovidni Jani

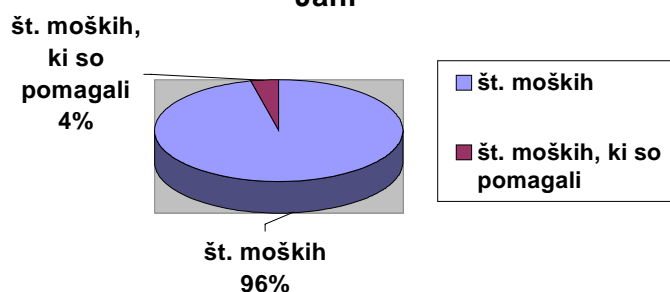

Graf 14: Št. žensk, ki so pomagale Jani

Od 278 je pomagalo le 7 žensk (2 %).

3. Graf št. 15 prikazuje, koliko moških je Jani ponudilo pomoč.

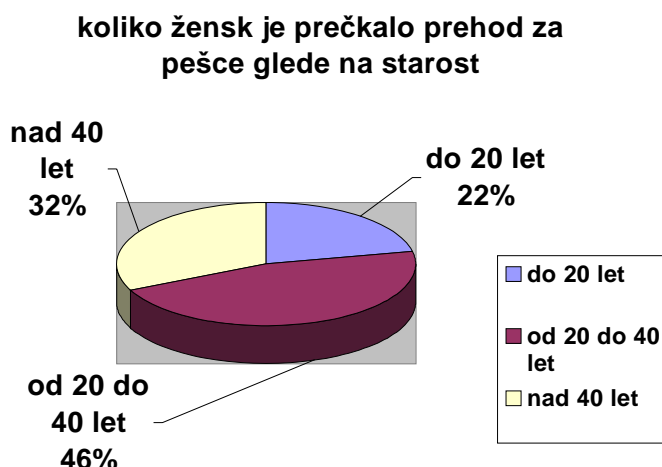
koliko moških je pomagalo slabovidni Jani

Graf 15: Št. moških, ki so pomagali Jani

Od 209 moških, ki so prečkali cesto v času našega snemanja, jih je Jani pomagalo 8 (oziroma 4 %). Iz tega je razvidno, da je Jani pomagalo skoraj enako št. moških (8 oziroma 4%), kot žensk (7 oziroma 2%). Čeprav podatki v grafu št. 13 prikazujejo, da je pomagalo približno enako število žensk kot moških, ob podrobni analizi ugotovimo, da je prehod prečkalo večje število žensk kot moških. Pomagalo pa je več mimoidočih moških kot mimoidočih žensk (grafa št. 14 in 15).

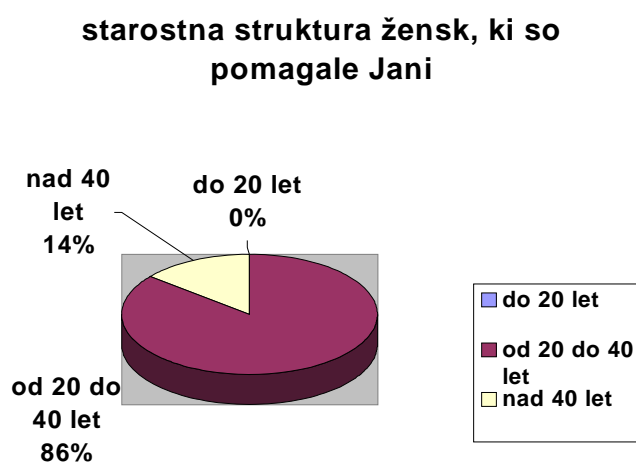
4. Graf št. 16 prikazuje strukturo mimoidočih žensk glede na starost.

Graf 16: Št. žensk glede na starost

Prehod za pešce je v 3 urah prečkalo 278 žensk, od tega 60 žensk (22 %), starih 20 let ali manj, 129 žensk (46 %), med 20 in 40 letom in 89 žensk (32 %), starih več kot 40 let.

5. Graf št. 17 prikazuje starostno strukturo žensk, ki so pomagale slabovidni Jani čez cesto.

Graf 17: Starostna struktura žensk, ki so pomagale Jani

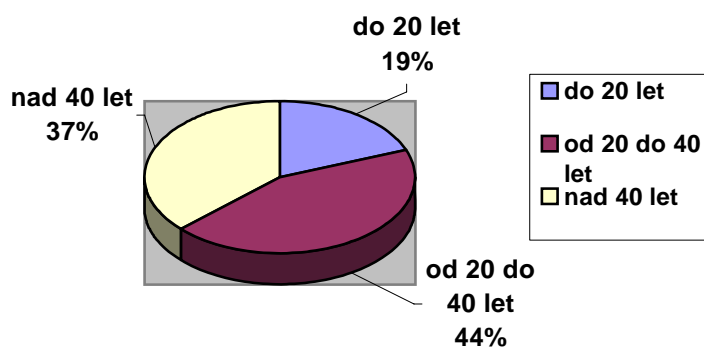
Jani torej ni pomagala niti ena ženska (0 %) v starostni skupini do 20 let, 6 žensk (86 %), ki pa so ji pomagale, je bilo starih od 20 do 40 let. Ženska, ki je pomagala, je bila stara nad 40 let (14 %).

Prehod za pešce je prečkalo največ žensk, starih od 20 do 40 let (bilo jih je 129 ali 46 %). Pričakovale smo, da bo Jani ponudilo pomoč največ žensk iz te starostne skupine. Od 129 žensk je pomagalo 6 žensk (5 %). V starostni strukturi nad 40 let je bilo 89 žensk, pomoč pa je ponudila ena (1 %). Rezultat je pričakovan.

6. Graf št. 18 prikazuje strukturo mimoidočih moških glede na starost.

starostna struktura moških, ki so prečkali prehod

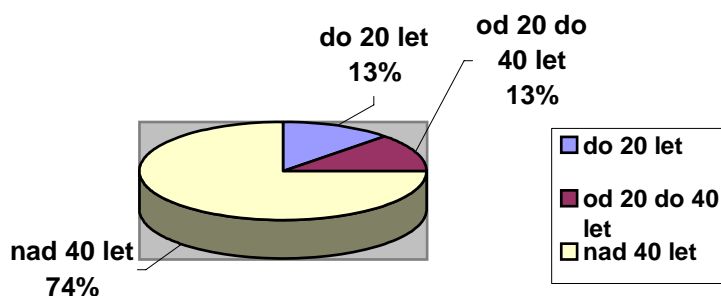

Graf 18: Št. moških glede na starost

Prehod za pešce je prečkalo 209 moških, od tega 40 moških (19 %) starih do 20 let, 92 moških (44 %) med 20 in 40 letom starosti in 77 (37 %) moških nad 40 let starosti.

7. Graf št. 19 prikazuje starostno strukturo moških, ki so pomagali slabovidni Jani čez cesto.

starostna struktura moških, ki so pomagali Jani

Graf 19: Starostna struktura moških, ki so pomagali Jani

Od 8 moških, ki so pomagali Jani, je bil en moški (13 %) mlajši od 20 let, en moški (13 %) je pripadal starostni skupini od 20 do 40 let, 6 moških je bilo starejših od 40 let (74 %).

Pričakovale smo, da bo Jani priskočilo na pomoč največ moških starih od 20 do 40 let.

Številke so nas presenetile. Ko analiziramo graf št. 18 in graf št. 19, ugotovimo, da so Jani najpogosteje pomagali moški iz starostne skupine nad 40 let. Bilo jih je 6 oziroma 8 %.

V nalogi smo ugotavljale, koliko moških in koliko žensk je pomagalo Jani in kakšna je bila njihova starostna struktura. Ugotovile smo, da so največkrat pomagale ženske v starosti od 20 do 40 let in moški nad 40 let.

Tako smo zaključile, da so slabovidni Jani največkrat pomagali moški, starejši od 40 let. Od 15 oseb, ki so pomagale Jani, je bilo kar 6 moških te starostne skupine (40 %).

8. Kolikokrat v treh urah je Jani uspelo prečkati cesto?

Prvi ji je ponudil pomoč v 8. minuti, drugi v 20. minuti (Jana je čakala 12 minut), tretji v 33. minuti (po 13. minutah), četrti v 63. minuti (30. minut čakanja), peti v 87. minuti (po 24. minutah), šesti v 91. minuti (po 14. minutah), sedmi v 98. minuti (po 7. minutah), osmi v 106. minuti (po 8. minutah), deveti v 122. minuti (po 16. minutah), deseti v 125. minuti (po 3. minutah), enajsti v 140. minuti (po 15. minutah), dvanajsti v 154. minuti (po 14. minutah), trinajsti v 160. minuti (po 6. minutah), štirinajsti v 170. minuti (po 10. minutah) in petnajsti v 175. minuti (po 5. minutah čakanja).

Jani je uspelo prečkati prehod za pešce v treh urah 15-krat.

Statistično gledano je Jani uspelo prečkati prehod za pešce s pomočjo naključnega mimoidočega vsakih 12 minut. Če pogledamo realno, je Jana čakala največ pol ure! Koliko časa bi zapravila za čakanje, če bi bili ljudje vedno tako „slepi“ za slepe? Sklepamo lahko, da ljudje ne pomagajo, ker ne vedo kako.

EKSPERIMENT

Ker nas je zanimalo, kako minevajo dnevi slepih smo se odločile, da naredimo eksperiment. Ena izmed nas, kasneje smo se dogovorile, da bo to Manca, bo imela ves dan prevezane oči. Oči bo zatemnila takoj zjutraj, ko se bo zbudila. Pričakovale smo, da bo imela težave z orientacijo in se ne bo mogla samostojno gibati po šoli ali po javnih površinah. Predvidevale pa smo, da se bo doma bolje znašla.

Ko sem se zbudila, sem si naredila očala za spanje, ki jih po navadi dobimo na letaih. Nato sem se oblekla. Za to sem potrebovala malo več časa kot po navadi. A je nekako šlo. Na avtobus me je pospremil brat, saj sama tega podviga ne bi zmogla. Ko smo se vozili v Celje, nisem vedela, kje smo. Če bi bila sama, ne bi vedela, kje naj izstopim. Tudi do šole me je spremljal brat. Verjetno bi se bolje znašla, če bi bila na temo navajena. Čeprav šolo dobro poznam, je bilo nenadoma vse drugače. Na naših hodnikih je več krilnih vrat. Nekatera so odprta, včasih pa se zgodi, da je polovica vrat zaprta. To me je zelo motilo, saj nisem vedela, ali se bom zaletela. Čeprav sem imela spremljevalko (sošolko), so se mi zdeli sprehodi po šoli zelo težavni. Na začetku se mi je zdelo zelo zabavno, da ne vidim. Mislila sem si, da je dobro, ker imam izgovor, da mi ni treba slediti pouku! A mi je kmalu postalo dolgčas. Ker nisem vedela, kako naj se zamotim, sem poskušala slediti pouku. Ugotovila sem, da to ni tako lahko in naletela sem na kar nekaj težav, ki so se najbolj kazale pri matematiki, saj si samo s poslušanjem nisem znala predstavljati snov. Kot sem že prej omenila, se mi je zdelo vse zelo zabavno. Vsaj prve tri ure.

Potem pa nič več. Spotikala sem se po hodnikih, čeprav me je prijateljica vodila. Počutila sem se nemočno, odvisno od drugih. Bilo mi je dolgčas in postala sem zaspana. Kot da sem vstopila v drug svet! Nenadoma se mi je zdelo vse mirno. V razredu je bila tišina, nisem videla, kaj ostali počnejo. Ko so bili tiho, sem imela občutek, kot da sem v učilnici sama. Bilo me je strah. Po pouku so me prišli iskat starši. Po navadi se domov odpeljem z avtobusom, a tega dne to ni prišlo v poštev, saj je imel brat pouk dlje kot jaz. Tako nisem imela spremljevalca. Že prejšnji dan sem starše prosila, da pridejo pome. Najprej so odklonili, a je argument, da lahko sedem na napačni avtobus in se odpeljem v neznano, zalegel. Ko sem prišla domov, smo imeli kosilo. Nisem si mislila, da bi mi to lahko povzročilo probleme. Bila sem kot triletni otrok. Juho sem polila, mesa si sama nisem znala razrezati ...

Po navadi po kosilu gledam televizijo, tokrat pa je nisem. Bilo mi je zelo dolgčas. Nisem imela kaj početi, počutila sem se odveč, komaj sem čakala, da grem spat, da bo dneva končno konec. A večer kar ni in ni hotel priti. Po navadi pridejo popoldne k meni prijatelji na igro namiznega tenisa ali na partijo kart. A tudi to je šlo po vodi. Če sedaj pomislim, bi večer lažje pričakala, če bi prišli. A takrat se mi je zdelo, da je tako ali tako nesmiselno. Čas se je vlekel. Zdelo se mi je, kot da so minute ure, saj se tako težko zamotiš, da popolnoma izgubiš občutek za čas. Vseeno sem poskusila zapolniti čas s televizijo, a ni uspelo. Kmalu sem obupala in se lotila plana B. Kaj naredi najstnica, ki se dolgočasi? »Visi« na telefonu, normalno! Poklicala sem veliko prijateljev. Ugotovila sem, da se na mobilnem telefonu brez vida dobro znajdem. Skleпам, da s to »stvarco« tudi slepi nimajo problemov. „ Sms “ sporočil res nisem pisala, a klicala sem lahko sama. To mi je vtilo malo volje. Večerja je minila podobno kot kosilo. Več hrane na tleh in na obleki kot v ustih ali na krožniku. Po navadi si večerjo sama pripravim, tokrat mi jo je mama. Nikoli nisem bila tako vesela večera! Potočena sem se odpravila spat. Naslednjega dne sem opazila, da sem pridobila kar nekaj modric. Hvaležna sem družini, da so skrbeli zame.

Po dnevu v temi sem se zelo zamislila. Ugotovila sem, da je lahko neka malenkost za slepega nekaj zelo velikega. Sklepala sem, da bi se mi zmešalo, če bi bila oropana vida! Začela sem ceniti vid. Ugotovila sem, kaj lahko pomeni bela palica. Ali pa pes vodnik. S takimi pripomočki so slepi skoraj popolnoma samostojni. A zares samostojni ne bodo nikoli. Zaradi soljudi, ki so velikokrat preveč surovi.

Z eksperimentom smo preverjale 3 hipoteze:

H12) *Težko je preživeti dan v temi.* Hipoteza se je potrdila. Ni samo težko, ampak tudi mučno. Kmalu so se pojavili občutki tesnobe in nemoči.

H13) *Brez vida je sodelovanje pri pouku zahtevnejše.* Tudi ta hipoteza se je potrdila. Samo s poslušanjem si ni mogoče predstavljati, kaj se sošolci in sošolke učijo pri pouku.

H14) *Manca se bo doma znašla.* Hipotezo smo ovrgle. Tudi doma se je zaletavala in dobila precej modric.

ČETRTO POGLAVJE

ČRNA SKRINJICA

Premieri dokumentarnega filma Slepí za enakopravnost je sledila zabava, ki smo jo poimenovalé Črna skrinjica. Odvijala se je v dvorani Kursk v Društvu ŠMOCL. S štirimi sošolkami, ki so sodelovale pri dokumentarnem filmu, smo stregle za točilnim pultom, prodajale bone in v garderobi spravljale plašče in mobilne telefone na varno. Glasbo je vrtel DJ, pokrit s pregrinjalom.

Naša zabava je potekala v popolni temi.

Na zabavo smo se dolgo pripravljale. Priskrbele smo dve mizi. Postavile smo ju v garderobo. Nanje smo postavile majhne škatlice in na njih napisale številke. Vanje so obiskovalci spravili mobilne telefone, vžigalnike (ali kakršne koli naprave, ki oddajajo svetlobo). Za garderobo smo potrebovale tudi obešalnike za plašče, za Kursk pa ozvočenje in zaveso, s katero smo prekrile vhod. Prav tako blago za zatemnitev oken. Na blagajni, ki je bila v drugem prostoru, seveda osvetljenem, smo prodajale bone za pijačo. Za varnost na zabavi so skrbeli varnostniki. Izdelale smo si urnik dela, tako da smo vse opravljale določene naloge in se obenem tudi zabavale.

Črno skrinjico smo se trudile čim bolj propagirati z letaki, plakati, časopisnimi prispevki in televizijskimi oddajami, v katerih smo nastopale.

Bilo je super, sproščeno in–nepozabno. Ko smo prvič stopile v zatemnjeno dvorano, smo se počutile zopрно, neprijetno. Brez svetlobe in vida smo se trdno držale svojih prijateljev ali spremljevalcev, zelo težko smo se orientirale, nisemo vedele kje smo ... To smo pričakovale, saj smo se o tem veliko pogovarjale, a smo bile kljub temu presenečene. Dolgo nismo zdržale. Tako smo na začetku prihajale v dvorano za samo nekaj minut. Vendar je neprijeten občutek hitro zbledel. V dvorani smo ostajale dlje, vse je postajalo bolj sproščeno. Vedno več nas je plesalo.

Zabava je dosegla svoj namen. Ugotovile smo, da se od vseh čutil najbolj zanašamo na vid. V temi smo bile odvisne od drugih čutil–sluha in tipa. Nenavadno in kar nekako strašno si je bilo zamisliti, da bi vse dneve, tedne, mesece, leta svojega življenja preživele v temi. Polnočuteči ljudje si kaj takega težko predstavljajo.

Prepričane smo, da bodo obiskovalci zabave–prišlo jih je okoli štirideset–po njej gledali na slepoto z drugačnimi očmi.

Zanimalo nas je, kako so zabavo doživeli obiskovalci, zato smo jih prosile za komentar. Tanja Lazarevič je o zabavi zapisala:

Črna skrinjica – zabava v temi. Pridite in se za nekaj ur postavite v kožo slepe osebe. Bila sem vzneta nad idejo o zabavi v popolni temi. Nihče me ne bo videl, snela bom svojo masko, izrazni ples, dotiki neznancev ... To so bile moje prve asociacije, preden sem vstopila. Za roko sem prijela Andrejo in skupaj sva se podali v neznano. Ko sem vstopila, me je zadelo. Občutek groze in tesnobe. Stisk roke je postal močnejši in koraki počasnejši ter previdnejši. „ Kje sem, kdo si ti na moji poti, kje je Andreja? “ Na vsa moč sem napenjala oči, da bi vsaj malo videla. Nič. „ Moram najti izhod! “ Panika. Čez nekaj časa mi je končno uspelo. Našla sem izhod, kakšna sreča! To je noro! Vsak nov vstop v popolno temo je bil lažji in bolj suveren. Tema je kmalu postala izziv in začela sem izrabljati vse njene prednosti. Uživala sem, sem se zavedala, da lahko izbiram med vidom in „ slepoto “ in težko si predstavljam, da bi morala za vedno ostati v „črni skrinjici“.

Zanimivo je bilo tudi doživljanje naše sošolke Tine Čanžek.

Po ogledu zelo pretresljivega dokumentarnega filma smo se odpravili v ŠMOCL (čez most) in vsak izmed nas se je lahko za nekaj ur postavil v vlogo slepe osebe. Imeli smo namreč zabavo v temi ... Še sama nisem mogla verjeti, da je to tako strašljivo ... Ko sem stopila v sobo, sem se počutila kot da nisem več svobodna. Moje misli so bile samo še: „ Kje za vraga sem? “ Pijačo smo si kupovali z boni, ki smo jih kupili. Kako je svoje delo opravljala natakarka, mi tudi ni jasno. Kasneje smo se sprostiti in postalo je vse bolj sproščeno ... (Kamor si stopil, si pač si stopil). Tako smo se zabavali vse do druge zjutraj, nato sta me dve zelo prijazni profesorici iz naše šole varno peljali domov.

ZAKLJUČEK

Naporno je bilo delati raziskovalno nalogo in hkrati snemati še dokumentarni film. Po dolgih urah raziskovanja, snemanja in sestankov smo se domov vračale utrujene in polne podatkov, ki smo jih že mešale. Kljub temu dneva še ni bilo konec. Pogosto smo morale sestri še za računalnik in pisati, spreminjati ali dodajati. Potrebovale smo veliko potrpežljivosti in energije. Včasih smo že skoraj želele odnehati. Dovolj nam je bilo vedno večje odgovornosti. A smo zdržale. In ni nam žal.

Čutimo zadovoljstvo in ponos. Spoznale in naučile smo se marsikaj novega–tako o slepih kot o sebi. Razmišljale smo o enakopravnosti, o pomoči sočloveku, o težavah slepih in slabovidnih. Velikokrat smo se na ulici ustavile, saj smo opazile nepravilnosti, ki jim prej nismo posvečale pozornosti. Upamo, da smo potrkale na prava vrata in da se bo stanje javnih površin v Celju vsaj malo izboljšalo. Želimo si spremembe, ki bi jo povzročile s svojim delom. Želele smo razsvetliti ljudi, prikazati težave slepih in predvsem pa smo želele, da se bralci zamislijo.

Pridobljene ugotovitve so nas včasih razjezile. Nekatere smo pričakovale, večinoma pa so nas presenetile. Ugotovile smo, da slepi nimajo enakih možnosti za življenje, še posebej pri uporabi javnih površin. Deloma so zato odgovorni sami. MOC za te probleme nima ravno veliko posluha (morda se bo to zdaj spremenilo). Ljudje, ki smo jih anketirali, menijo, da je prav MOC kriva za neprilagojene javne površine. Je globoko v ljudeh morda skrit občutek krivde?

Najbolj nas je razžalostilo spoznanje eksperimenta s slabovidno Jano na križišču. Tako malo ljudi ji je bilo pripravljeno pomagati!

Jana Firer, Edvard Vodeb in Matej Žnuderl so se nam globoko vtisnili v spomin in v nas pustili močan pečat. Njihove zgodbe so nas ganile in spodbudile, da smo svoje delo vzele še bolj resno. Vedno več je bilo vprašanj, tema se je začela širiti. A mentorja sta nas hitro usmerila na pravo pot.

Pomembno se nam zdi, da se s takšnimi vprašanji ukvarjamo mladi. Želimo spremembe in želimo spreminjati. Tema o neenakih možnostih je v nas spodbudila različna vprašanja. Zakaj na to ali ono nismo prej pomislile? Ali se res pogosto ne zavedamo, kaj se dogaja okoli nas? Bi same v drugačnih okoliščinah pomagale sočloveku? Zakaj slepi nimajo enakih možnosti? Je v današnjem času enakopravnost težko doseči? Kaj pomeni enakopravnost?

Velikokrat se zgodi, da nismo pozorni na dogajanje okoli nas, čeprav smo prepričani v nasprotno. Po premisleku smo spoznale, da pred nalogo ne bi pomagale slepemu čez cesto. Ne bi znale. Zdaj pa bi bile že bolj pogumne. In seveda; nobena od nas ni bila pozorna na neprilagojene javne površine, ker nam niso povzročale težav.

ENAKOPRAVNOST sodi med temeljne vrednote demokratične družbe. Enakopravnost je beseda, ki je danes pogosto uporabljena in zlorabljena. Tako pogosto, da se sprašujemo, če ni izgubila pomena. Kako jo živimo smo preverjale na primeru slepih in slabovidnih. Ugotovile smo, da smo pogosto slepi. SLEPI ZA ENAKOPRAVNOST.

LITERATURA

But, B. (2005). Vodnik po pravicah slepih in slabovidnih. Ljubljana: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Gerbec, I. (1999). Braillova pisava in opismenjevanje slepih. Ljubljana: Defektologica slovenica.

Šprohar, L. (2003). Česar ne morem sam, opravi čas. Ljubljana: Delo, samostojni časnik za samostojno Slovenijo.

Šprohar, L. (1993). Med slepoto in zaslepljenostjo. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti.

Veliki splošni leksikon (2006), Ljubljana: DZS

VIRI

Elektronski viri

<http://www.zveza-slepih.si/rikoss/clanki/bpalica.pdf> (14.2.2008)

http://www.zveza-slepih.si/index.php?naslov=ne_tako (14.2.2008)

<http://www.zveza-slepih.si/index.php?naslov=zacetek> (14.2.2008)

<http://www.firstschoolyears.com/history/people/Braille/braille.jpg> (14.2.2008)

http://www.abledata.com/product_images/images/07A0856.jpg (28.2.2008)

<http://www.transportplan.net/cgi->

[bin/didakta/cutecast.pl?session=42TS2qSc04DBRKhhycmJrmnLC&forum=66&thread=139&page=](http://www.transportplan.net/cgi-bin/didakta/cutecast.pl?session=42TS2qSc04DBRKhhycmJrmnLC&forum=66&thread=139&page=)

(17.1.2008)

Ustni viri

Firer, Jana. Ženska (1983), Rogaška Slatina.

Vodeb, Edvard. Moški (1948), Celje.

Žnuderl, Matej. Moški (1963), Celje.

PRILOGE

PRILOGA 1: ALUMINIJASTA BRAILLOVA
TABLICA

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 2: PLASTIČNA BRAILLOVA TABLICA

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 3: BRAILLOV PISALNI STROJ

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 4: BREILLOV PISALNI
STROJ

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 5: PRIPOMOČEK ZA
OZNAČEVANJE

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 6: LUMI TEST

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 7: COLORINO

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 8: GOVOREČI
MERILEC KRVNEGA
SLADKORJA

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 9: TAKTILNO RAVNILO

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 10: KOTOMETER

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 11: BREILLOV ŠIVILJSKI METER
PRILOGA 12: GOVOREČI

Vir: <http://www.termsometer.com/>

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 13: GOVOREČI TERMOMETER

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 15: GOVOREČA KUHINJSKA
TEHTNICA

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

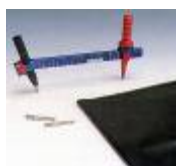
PRILOGA 17: TACTILE IMAGE

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 19: PRIPOMOČEK ZA IGRO

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 14: GOVOREČA
MERILNA POSODA

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 16: GOVOREČA OSEBNA
TEHTNICA

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 18: BRAILLOV TISKALNIK

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 20: KOMPLET ZA UČENJE MATEMATIKE

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 21: POSEBNO ŠESTILO

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 23: GOVORNA NAPRAVA, ZA
UČENJE GLASBE (TEORIJE IN
PRAKSE)

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 25: PLASTIČNI ČITALEC
DENARJA

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 22: RAČUNALNIŠKI
PROGRAM ZA UČENJE
MATEMATIKE

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 24: DROBIŽNICA

Vir: <http://www.zveza-slepih.si/>

PRILOGA 26: GOSPOSKA ULICA

Vir: arhiv raziskovalk

PRILOGA 27: GOSPOSKA ULICA

Vir: arhiv raziskovalk

PRILOGA 28: LJUBLJANSKA ULICA

Vir: arhiv raziskovalk

PRILOGA 29: STANETOVA ULICA

Vir: arhiv raziskovalk

PRILOGA 30: STANETOVA ULICA

Vir: arhiv raziskovalk

PRILOGA 31: STANETOVA ULICA

Vir: arhiv raziskovalk